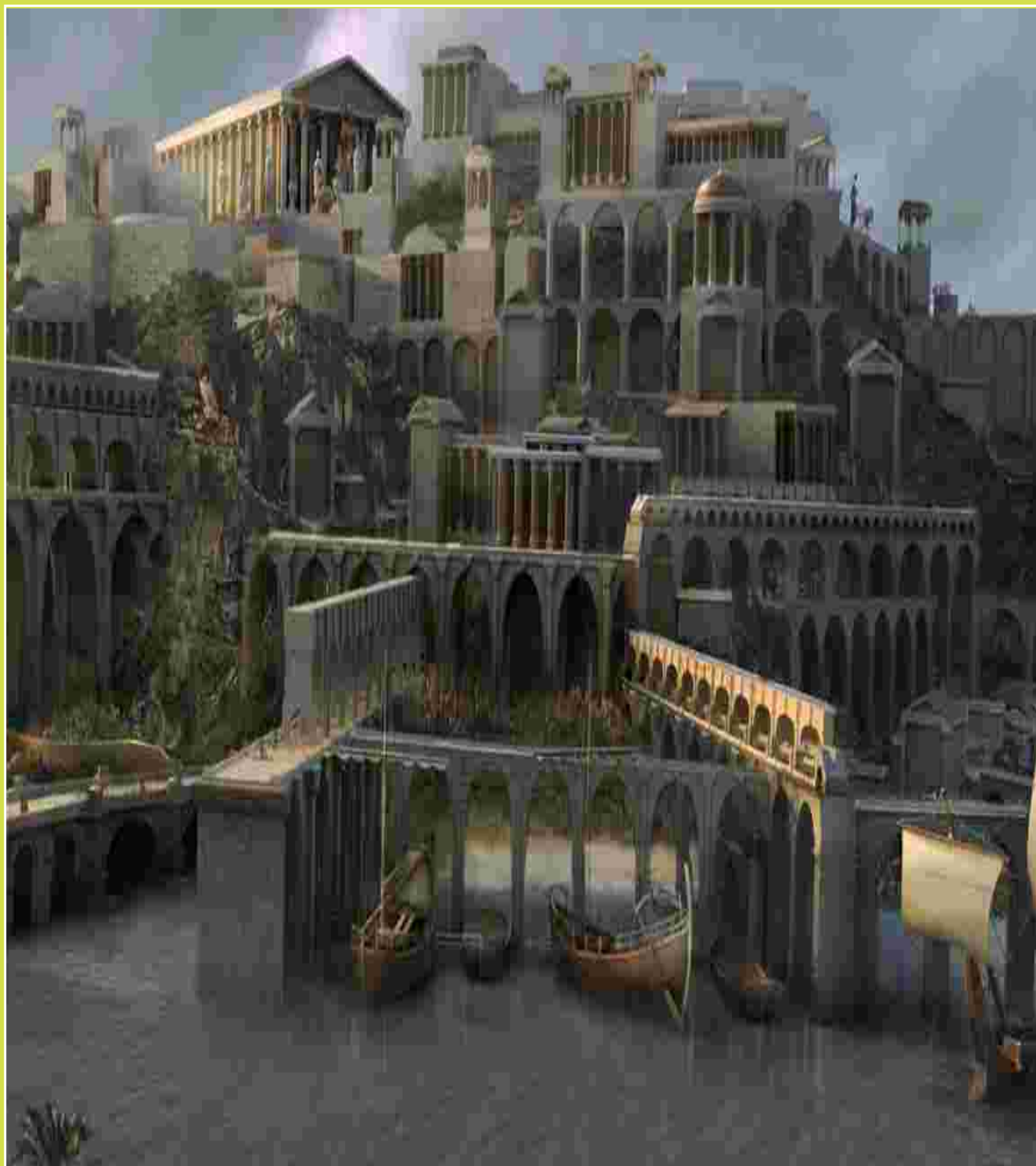

Colombins

BUTLLETÍ DEL CENTRE D'ESTUDIS COLOMBINS, NÚMERO 55, JUNY 2011

 ÒMNIUM
LENGUA CULTURA PAÍS

sumari

xpòfol

Document de 1484 dels germans Colom a Vilafranca

Antoni Soler Parellada

5

Torre Rubea o Terra Rubea: excursió epigràfica a Tarragona

Francesc Albardaner

6

Curiositat Colombina a Sevilla

Marcel Mañé

10

Documents públics certificats del descobriment català d'Amèrica

Marcel Mañé

10

La nau Santa Maria

Marcel Mañé

11

Cristòfor Colom, cap relació amb l'extermi d'indígenes a Amèrica des de l'any 1492

Nito Verdera

12

I ara, el Colom polonès!

13

americanae

Apareixen rastres a Amèrica d'una cultura pre-Clovis

14

Una dona «americana» va arribar a Europa cinc segles abans del viatge d'en Colom

14

cathistòria

Imperi català

Josep Barba Raventós

16

Elogi dels primers comtes

26

Joan de Banyamars (1432? - 1492)

27

Ferran Soldevila, la història d'una nació

18

2.700 anys de vi a Catalunya

31

Guillem Colom i la fi del Call Jueu de Barcelona arran dels avalots de 1391

Xavier Pons i Casacuberta

19

Casanova, a cavall i sense bandera

32

histomón

La ciència va néixer cristiana al segle XII

34

National Geographic situa l'atlàntida sota les maresmes de Doñana

34

Soldats romans de fa 2.000 anys, les primeres víctimes de les armes químiques

35

La nova cara de la mòmia més antiga del món

36

Una troballa situa el bressol de la humanitat a Israel

37

staff

Colombins

Any XX, Núm. 55, juny 2011

Edita: Centre d'Estudis Colombins, Òmnium Cultural.

President: Miquel Manubens, **vicepresident:** Jordi Marí, **tresorer:** Reinald Benet, **secretari:** Ramon Navarro, **vocals:** Francesc Albardaner i Joaquim Arenas.

Oficina del Centre: Jaume Canyades.

Redacció: Diputació, 276, 08009-Barcelona Tel. 93 254 66 59

web: www.cecolom.cat, **e-mail:** info@cecolom.cat

Disseny gràfic: bcngrafics.cat Ocells, 34 09857-Vallirana

Impressió: Casa Boada, Comptal, 26, 08002-Barcelona. **Dipòsit legal:** B-16689/95

Amb la col·laboració de:

editorial

Carta enviada al sr Jordi Arcarons, gerent d'Òmnium Cultural:

Com molt bé saps hem tingut ja tres reunions de la nostra junta amb la vostra directiva. La primera amb el President Porta el 17 de febrer de 2010 i la segona amb la Presidenta Casals el 12 de maig de 2010. En

ambdues ocasions vam sortir molt contents tant per la bona atenció que ens van dispensar com per la seva disposició a escoltar els projectes del Centre per al trienni 2010-2012:

- Impressió del butlletí en color i en edició digital.
- Doblar les actuals quotes d'associats de 30 euros en dos grups, de 60 i 120 euros per tal d'anivellar la manca de finançament.
- Celebració de conferències mensuals.
- Ampliar el camp d'actuació del nostre centre a la història medieval i marítima catalana.
- Projecte Wikienciclopèdia Cristòfor Colom.

Ahora vàrem fer algunes peticions als presidents:

- Que les nostres conferències fossin anunciades al web d'Òmnium.
- Considerar comptablement el suposat dèficit dels anys anteriors (2006-2009) com a ampliació de les aportacions l'any que es produïren. (Renunciant nosaltres a reclamar els superàvits dels 16 anys anteriors, 1990-2005). Deute acumulat 0 a 31-12-09.
- Augmentar l'aportació d'Òmnium a 6.000 euros i augmentar-la, a partir d'ara anualment, en el mateix percentatge que augmenti el pressupost general d'Òmnium.

- Que Òmnium fes aportacions extraordinàries per a projectes concrets (llibres, DVD's, etc).

- Representació del CEC a la Junta General d'Òmnium que permetria informar de les activitats i aportar esforços a la causa comuna.

- Considerar els socis del CEC com a socis d'Òmnium, sense que hagin de pagar dues quotes.

- Publicar articles colombins i publicitat del centre amb cupó d'inscripció a la revista d'Òmnium.

- Possibilitat d'enviament directe via mail del butlletí del CEC a tots els membres de la junta i delegacions locals d'Òmnium.

- Informació a les juntes locals de l'existència del CEC dins d'Òmnium.

- Oferiment del CEC a les juntes locals d'Òmnium de fer conferències sobre Colom i la història de la Catalunya medieval i marítima.

- Reforçament i col·laboració amb altres iniciatives de contingut històric d'Òmnium. Per exemple, el Memorial 1714.

En aquets moments, tot el nostre projecte pel trienni s'està acomplint i, fins i tot, hem iniciat ja l'enciclopèdia digital d'en Colom amb la col·laboració de Wikipèdia i Tirabol (racocatalà, softcatalà, etc). En pocs mesos aquesta enciclopèdia serà la major enciclopèdia a internet sobre Colom, la descoberta d'Amèrica, la història medieval i de la marina catalanes. A més a més de la wiki, disposarà d'un banc d'imatges i reproduccions de documents colombins (en tres idiomes) que la farà única al món.

Posteriorment, l'1 de febrer de 2011, vam tenir una reunió amb el Sr. Joan Abellà (vicepresident) i el Sr. Oleguer Serra (secretari) i la impressió va ser que venien sense cap informació prèvia de

nota

El contingut dels articles és responsabilitat dels autors i no ha de coincidir necessàriament amb els principis que regeixen l'associació.

S'autoritza la reproducció, parcial o total, dels articles publicats en aquest butlletí, sempre que s'hi faci constar la procedència. Agrairíem que se'ns fes arribar un exemplar de les publicacions on els nostres treballs hagin estat reproduïts o esmentats o fins i tot una fotocòpia que identifiqui la publicació i la data d'edició.

Tots els nostres butlletins els associats els podeu consultar a la nostra pàgina web www.cecolom.cat, i els no associats ho poden fer un cop transcurregut un any.

Imatge de coberta : l'Atlantida segons National Geographic, veure article pàg. 34.

editorial

totes les nostres informacions i peticions anteriors als presidents i per tant no van concretar cap resposta en allò que nosaltres esperàvem. Ens van encomanar a estudiar el vostre pla i ens van traslladar a citar-nos, al cap d'un mes, per tal de veure com podíem adaptar el CEC al vostre pla.

Tu saps perfectament que el CEC és l'aportació cultural més important i de més nivell acadèmic que ha fet Òmnium a la societat, i que cercant a Colom, es descobreix l'història del país. Colom és la punta de l'iceberg d'una història amagada i manipulada, i descobrint Colom descobrim la força marítima del nostre país, la força de les institucions catalanes i l'entorn del descobridor a l'època. Hem demostrat la catalanitat d'en Colom amb investigacions lingüístiques. Per exemple, per parlar de Colom sempre s'ha de començar explicant que en 1492 Espanya no existia, cosa que suposa sempre explicar la història de Catalunya. Llengua, Cultura i País són els elements bàsics de la nostra recerca.

Ja portem prou temps amb el vostre pla estratègic estudiat i après de memòria, que hem trobat a Internet perquè ningú ens l'ha facilitat encara, i esperem la citació per tal de veure en què ens afecta a nosaltres aquest pla. Pensem que el vostre pla s'adapta perfectament als objectius del centre, i que si no es desenvolupa més és per causa, en tots els casos, de la vostra voluntat, perquè difícilment podem col·laborar més si no se'ns demana, i ben poca cosa podem fer amb la subvenció congelada des de fa ja 15 anys.

Creiem que heu de valorar al més aviat possible -no dilatar-ho més- tot allò que us hem demanat. Podem entendre que tot és difícil de satisfer però assumptes de tall administratiu com ara que

seccions locals d'Òmnium -desconeixent la nostra existència i vinculació a l'entitat- convidin a fer conferències sobre Colom a persones que fan ciència ficció amb interessos turístics obviant la nostra existència i reconeguda trajectòria no diu massa de l'acceptació i reconeixement que voldríem i creiem que mereixem tenir per part d'Òmnium.

L'únic tema que vosaltres teníeu urgència en solucionar, el mode de cobrament del nostre secretari, s'ha solucionat.

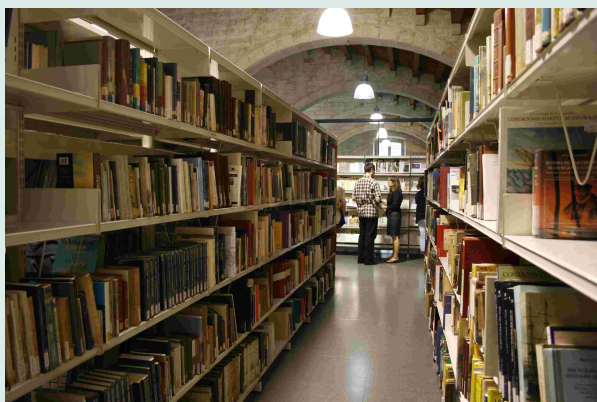
Com a més potent sigui la subvenció que ens atorgueu més potents podran ser els objectius que ens marquem. Però en la situació actual ens teniu al congelador contra la nostra voluntat fent allò conegut com "situació del perro del hortelano".

Et demanem que posis tota la teva sapiència i bona voluntat a solucionar aquets temes i a mirar, entre tots plegats, la manera com podem ajudar a que Òmnium augmenti el nombre d'associats.

Ja saps que confiem plenament amb el teu bon fer. Moltes gràcies i perdona la longitud del missatge.

Miquel Manubens
President CEC

Posteriorment a l'enviament d'aquesta carta, el Comité Executiu de Òmnium Cultural va citar la nostra Junta, i en aquesta reunió del 4 de maig, vàrem poder tornar a explicar el nostre projecte pel CEC, i les nostres demandes a Òmnium. Restem per tant a l'espera de respostes.

BIBLIOTECA COLOMBINA DEL CEC

Recordem als nostres associats que el nostre fons bibliogràfic està dipositat a la Biblioteca del Museu Marítim de Barcelona, constituint així una Biblioteca Colombina de l'associació. El llistat el podeu llegir a: <http://www.box.net/shared/ih5ikg4018>

Qualsevol consulta la podeu fer a: bibliotecammb@gmail.com

Document de 1484 dels germans Colom a Vilafranca

Per Antoni Soler Parellada

Ara fa quatre anys (Butlletí del Centre d'Estudis Colombins núm. 37) vaig donar a conèixer un document de l'any 1484 atorgat pels donzells de Barcelona Jaume Colom i Pere Colom davant del notari de Vilafranca del Penedès Bartomeu Llopis. Aquest document deixava resolt el tema de la pretesa identitat del descobridor del nou món amb el cavaller de Barcelona Joan Colom Bertran. Altres documents conservats a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona han fixat la data de la mort de Joan Colom Bertran amb anterioritat al 13 de setembre de 1477. Deixant, però, de banda aquest tema, l'objectiu d'aquest article és comentar quatre documents atorgats al cap de cinc anys pel mateix Jaume Colom i que tenen a veure amb l'afer de l'herència del cavaller Joan de Barberà. Aquests documents també foren atorgats davant del notari de Vilafranca Bartomeu Llopis, i foren localitzats per na Mañé i per mi mateix sense que tinguéssim coneixença mútua de la troballa fins ben recentment. A partir de les dades contingudes en els documents sabem que Joan de Barberà estava domiciliat al Regne de Sicília i que, després de la seva mort en aquesta illa, s'originà un plet a la cúria del batlle per a la successió de la seva herència, que finalment fou atorgada, si més no en part, al donzell de Barcelona Jaume Colom Alòs. Segurament el nomenament de procurador de l'any 1484 a favor del mercader de Vilafranca Bartomeu Guilera ja tenia a veure amb aquest afer de l'herència. Pel que fa l'origen dels drets d'en Jaume Colom damunt d'aquests béns cal dir que provenen de l'enllaç matrimonial d'Isabel Colom Bertran amb Joan de Barberà que tingué lloc l'any 1420. Els capítols matrimonials així com l'emancipació d'Isabel Colom i altra documentació relativa a aquest enllaç s'ha conservat a l'Arxiu Capitular de Barcelona.

Els documents són, d'una banda, dos establiments emfitèutics i un arrendament de béns provinents d'aquesta herència i, de l'altra, un nomenament de procurador general a favor, altre cop, d'en Bartomeu Guilera; tot seguit n'incloc el regest i la transcripció:

El donzell de Barcelona Jaume Colom, com a successor en els rèdits, béns i drets que foren del

cavaller difunt Joan de Barberà, estableix a Salvador Cordella, sastre de Vilafranca del Penedès, una peça de terra erma situada al territori de Vilafranca a l'indret anomenat Munt de Pacs a un cens anual de sis punyerons d'ordi i entrada d'un parell de pollastres.

Die martis quinta mensis augusti anno predicto Ego Jacobus Colom domicellus in civitate Barchinone domiciliatus succedens in hiis meis certis et iustis titulis in redditibus, bonis et iuribus que fuerunt honorabilis Joannis de Barbara, quondam militis, ad bene videlicet meliorandum etc stabilio vobis Salvatori Cordella, sutori Villefranche Penitentis et vestris vestris (sic) tamen consimilibus etc quendam peciam terre heremam continentem unam quarteriatam parum plus etc quam ego jam dicto nomine per liberum et franchum alodium habeo et possideo in territorio dicte ville ad locum vocatum lo Munt de Pacs que fuit Romei Ferrer, quondam bracerii dicte ville, prout terminatur ex una parte cum honori vestri dicti Salvatore Cordella, que fuit den Comalonga, quodam margine mediante, et, ex alia parte, cum honore Petri Tries, bracerii, quadam rasia mediante, et ex alia parte cum honore domine Joanne uxor Joannis Ferrux, quondam sutore, partim et partim cum honori discreti Joannis Alzina, quondam prebiterii Et spectat titulo execucionis facte [per] in curia honor baiuli etc Hanc autem etc Sicut melius etc Sub condicione quod pro censu predictorum et omnium melioramentorum etc solvatis in proxime venturo festo sanctorum Petri et Felicis sex punyeronos ordei boni etc Et sic deinde etc In hiis autem etc Liceatque etc Salvo etc Intrata unius paris pullorum bonorum etc Et ideo renunciando etc Dando etc In super etc Qquam teneri de eviccionne etc Obligo bona etc Ad hec ego dictus Salvator adquisitor acceptans etc Promitto etc Obligo specialiter ius emphiteoticum etc Et generaliter omnia alia bona etc Fiant duo etc Testes Jacobus Salelles pannorum parator civis Barchhinone et Jacobus Revell molinerius.

El donzell de Barcelona Jaume Colom estableix a Joan de Lerma, fuster de Vilafranca del Penedès, un pati que havia estat corral situat al carrer de la sabateria vella d'aquesta població a un cens anual de dotze diners i entrada, altre cop, d'un parell de pollastres.

Die jovis sexta mensis augusti anno predicto

Ego Jacobus Colom domicellus in civitate Barchinone domiciliatus tenens et possidens bona, redditus et iura [universa] que fuerunt honorabilis Johannis de Barbarano, quondam militis, meis certis et

xpòfol

biustis titulis, ad bene meliorandum et in aliquo non deteriorandum etc do stabilio et in emphiteosim concedo et trado vobis Joanni de Lerma fusterio Villefranche Penitentis et vestris vestris (sic) tamen consimilibus et vestrorum etc quoddam patium quod antiquitus erat ovile sive corral Guillelmi Sanahuge, quondam carnicerii, quod ego per liberum et franchum alodium habeo et possideo in vico nuncupato la Sabateria Vella; prout terminatur ex una parte cum honore Michaelis Casanoves et cum quadam pahicia Thome Vives et cum vico quo itur de la carniceria a la Placa del oli et retro cum orto Ffrancisci Mertini, scribe, qui antiquitus erat vallum, hanc autem etc Sicut melius etc Sub condicione quod pro censu predictorum et omnium melioramentorum solvatis in proxime venturo festo Sancti Michaelis duodecim denarios Et sic deinde etc In hiis autem etc Liceatque [Intrata] Salvo etc Intrata unius paris pullorum etc Et ideo renunciando etc Dando etc In super etc Qq tenerii de eviccionem etc Obligo bona etc Ad hec ego dictus Joannes de Lerma, adquisitor, acceptans etc Promitto etc Obligo specialiter in emphiteoticum etc Et generaliter omnia alia bona etc Fiant duo etc Testes discretus Joannes Roig prebiter et Anthonius Vives barbitonsor Villefrancha

El donzell de Barcelona Jaume Colom arrenda a l'honorable Pere Granell les rendes i castlanies que posseeix i rep al territori de Vilafranca del Penedès per un preu anual de dotze lliures, de les quals en Pere Granell en paga tres ara i es compromet a pagar-ne altres sis per la festa de Tots Sants i les tres darreres pel Nadal.

Die veneris septima mensis augusti anno predicto

Ego Jacobus Colom domicellus domiciliatus in civitate Barchinone tenens et possidens omnia iura, bona et redditus que fuerunt honor Johannis de Barbarano, quondam militis in Regno Sicilie domiciliati, meis certis et iustis titulis, a proxime preterito festo Sanctorum Petri et Felicis ad unum annum tunc primo et continue venturum vendo et arrendo vobis honor Petro Granell de Villafrancha Penitentis omnes et singulos redditus et castlaniam / quam et quos ego habeo et recipio in dicta villa et territorio eiusdem cum medietate foriscapiorum dictorum censuum sive laudimiorum retineo michi facultates Hanc autem etc Sicut melius etc pro precio duodecim librarum barchinone etc In super promitto teneri de eviccionem etc [ex] prout in quodam cedula per me data Galcerando Fangar etc Depto his que continentur in quadam cedula per me facta etc Obligo bona etc Promitto solvere dictum precium hec modo videlicet de presenti

.III.Ils In festo omnium sanctorum proxime .VI. Ils In festo Natalis Domini proxime residuas III Ils etc Sine etc Obligo bona etc Iuri etc Testes honorabilis Bartholomeus Guilera mercator et Michael Spigol bracerius Villefrancha

El donzell de Barcelona Jaume Colom nomena procurador general Bartomeu Guilera

Item cum alio instrumento dictus Jacobus Colom firmavit procuratorem dicto Bartholomeus Guilera presenti ad petendum, exhigendum etc apochas etc stabiliciones faciendum etc reddimenta acceptandum etc Instrumenta domini racione firmandum Et ad lites etc Promittens etc Testes honorabilis Petrus Granell et Bartholomeus Lopiç clericus.

Turre Rubea o Terra Rubea: excursió epigràfica a Tarragona

Per Francesc Albardaner Llorens

Com a tema recurrent, dins dels estudis històrics de Cristòfor Colom, ocupa un lloc destacat la suposada signatura de Colom i del seu germà Bartomeu en la forma "Columbus de Terra Rubra". Tots sabem que els documents originals en els que suposadament els germans Colom signaven d'aquesta manera no s'han conservat i, lògicament, aquest tema ha estat font de nombroses especulacions, tant sobre la veracitat d'aquest fet, com sobre el possible significat del terme "Terra Rubra", ja que no podem arribar a cap conclusió final per manca dels documents originals.

Recentment en el Centre d'Estudis Colombins vàrem rebre una notícia. El nostre bon amic Josep Barba de Molins de Rei ens deia que en una pàgina web de la catedral de Tarragona <http://www.tinet.cat/tarraco/edadm05a.html>, s'afirmava que en la lauda sepulcral del ossari del bisbe Guillem de Torroja hi posava ben clarament "Guillermus de Terra Rubea". Si aquesta notícia fos certa, hauríem d'acceptar que a la família Torroja, al ser transcrit el seu cognom o llinatge al llatí se la va denominar, indistintament, en la forma "Turre Rubea" o en la forma "Terra Rubra".

Com el tema ens semblava de prou importància i sempre considerem que cal aclarir les coses i

dades, al més aviat millor, uns quants membres del Centre d'Estudis Colombins varem organitzar una visita "epigràfica" a la catedral de Tarragona el dia 13 de gener del 2011. Els socis i simpatitzants que vam sortir de Barcelona i Molins de Rei vam ser: el nostre secretari Sr. Ramon Navarro, el Sr. Josep Barba i jo mateix. A Tarragona el grup es va complementar amb els nostres benivolguts consocis i amics Sr. Ernest Vallhonrat i esposa, la Sra. Maria Porter i la professora Sra. Montserrat Sanmartí. Varem ser rebuts molt amablement pel rector de la parròquia de la catedral de Tarragona, Mossèn Jaume Roig, i tot el grup va procedir a l'interior de la catedral per a comprovar aquesta epigrafia que volíem estudiar.

LES TOMBES DELS BISBES DEL TRANSEPTE DE PONENT

En el mur nord del transsepte de ponent de la catedral de Tarragona, i al costat de la capella de Santa Bàrbara, s'hi varen instal·lar en el moment de la construcció i reforma d'aquesta part de la catedral -segurament a mitjans del segle XIII-, uns ossaris corresponents als bisbes Ramon de Rocabertí, Ramon de Castellterçol, Hug de Cervelló i Guillem de Torroja. Els ossaris estan disposats en dues files, una sobre l'altre. En la fila inferior, els dos ossaris descansen sobre dues grans mènsules i estan emmarcats i separats per tres caps esculpits. La fila superior la componen dos ossaris, situats sobre tres mènsules i, per tant, compartint els dos ossaris la mènsula central. En la filera inferior l'ossari del bisbe Guillem de Torroja és el més situat a ponent (costat esquerra segons es percep) i el del bisbe Hug de Cervelló és el situat més a llevant (costat dret segons es percep). El dos ossaris de la filera superior corresponen al bisbe Ramon de Rocabertí -situat més a ponent- (costat esquerra segons es mira) i al bisbe Ramon de Castellterçol -situat més a llevant- (costat dret segons es percep).

En el mur sud d'aquest transsepte de ponent de la catedral de Tarragona i, enfrontats amb els quatre ossaris ara descrits, hi trobem tres altres ossaris, de factura similar als ara esmentats del mur nord, que corresponen, els dos superiors als bisbes Espargó de la Barca i Berenguer de Vilademuls, mentre que desconeixem el nom del bisbe a que correspon l'únic ossari situat en la filera inferior.

INSCRIPCIONS EPIGRÀFIQUES DELS OSSARIS DEL MUR NORD

L'objectiu d'aquesta expedició científica era la lectura i transcripció de la lauda de l'ossari del bisbe Guillem de Torroja, qui fou arquebisbe de

Tarragona en el període 1171-1174. Gràcies a disposar d'una llanterna molt potent i de bones càmeres fotogràfiques varem poder veure força bé les inscripcions de les quatre epigrafies que resultaren ser les següents:

Bisbe Guillem de Torroja (1171-1174); 5 línies; epigrafia i transcripció:

: OBIIT : REVEREN : PR : DNS : G :
D : TURRE : RUBA : QDA : ARCHIEPS :
H : SCE : ECCE : NNS : MARCII : ANNO :
DNICE : ICARNCIOIS : M : C : LXX :
IIII : C : OSS : I : TUBA : SUT : POSTA :

OBIIT REVERENDUS PATER DOMINUS GUILLERMUS DE TURRE RUBEA QUONDAM ARCHIEPISCOPUS HUIS SANCTE ECCLESIE NONAS MARCII ANNO DOMINICE INCARNATIONIS MCLXX IIIII CUIUS OSSA IN HAC TUMBA SUNT POSITA

Malauradament no podem posar tots els signes corresponents a les abreviacions que presenta aquesta epigrafia ja que no disposem d'aquests signes al teclat del nostre ordinador. Queda clar que aquesta inscripció té 5 línies i que diu de forma clara i rotunda "Turre Rubea", tot contradient la transcripció de la pàgina d'Internet. En aquesta pàgina web, no només hi ha errors de transcripció, sinó que s'han fet un garbuix amb les fotografies dels ossaris tot col·locant les fotografies dels diversos ossaris en els apartats dels bisbes equivocats, la qual cosa es pot comprovar fàcilment pel nombre de files de les epigrafies un cop vista la realitat.

La data de la mort del bisbe Guillem de Torroja "Nonas Marcii 1174" correspon al dia 5 de març del 1174, segons ens va comentar i explicar detalladament la Sra. Maria Porter.

Bisbe Hug de Cervelló (1163-1171), 7 línies; transcripció:

OBIIT REVERENDUS PATER DOMINUS HUGO DE CERVILIONE QUONDAM ARCHIEPISCOPUS HUIUS SANCTE ECCLESIE XV KALENDAS MA DII ANNO DOMINI MCLXXI CUIUS OSS IN HAC TUMBA SUNT CONDITE ET QUEM ROBERTUS PRINCEPS TERRACONE EIUS ECCLESIA VASSALLUS INTERFECIT PROP TER QUOD IPSE ET BERENGARIUS FRATER MATER QUOQUE IPSORUM QUOD IN EIUS MORTE UNA CUM FILIIS FUERUNDAT MACHINATI DE TOTO REGNO CUM TOTA SUA PROGENIE PER EDICTUM REGIUM EXPULSI SET ET

BONIS SUIS PRIVATI (...) EPITAPHIO (...) HOC
GRAU HUGO MAGIS VOLVIT PERIRE QUAM IURA
PERIBENT DICTUS PATER NOSTRI

En aquest cas no hem pogut veure bé dues paraules, que indiquem a punts i entre parèntesi.

Bisbe Ramon de Rocaberti (1199-1214), transcripció:

OBIIT REVERENDUS PATER DOMINUS RAIMUNDUS DE
ROCHABERTINO ARCHIEPISCOPUS HUIS SANCTE
ECCLESIE TARRACONE
VIII IDUS IANUARI ANNO DOMINI MCCXIII CUIUS
OSSA SUNT IN HAC TUMBA RECONDITA

Bisbe Ramon de Castellterçol (1194-1198), transcripció:

OBIIT REVERENDUS PATER DOMINUS RAYMUNDUS
DE CASTRO TEROLO QUONDAM ARCHI
EPISCOPUS HUIUS SANCTE ECCLESIE II NONAS NOVEM
BRIS ANNO DOMINICE INCARNACIONIS
MCXCVIII CUIUS OSSA
IN HAC TUMBA TRANSLATA SUNT

Hem de reconèixer que no som especialistes en epigrafia i per tant demanem disculpes per endavant si hem comès algun error de transcripció. L'objectiu del viatge va ser coronat amb èxit, tot i que va demostrar, una vegada més, que cal anar, sempre que es pugui, a les fonts originals de la informació, ja que el grau d'errors pot ser molt alt en les informacions transmiseses. Durant el viatge d'anada i tornada des de Barcelona, varem estar discutint sobre la fiabilitat, o no, de la informació que està a la xarxa d'Internet. La realitat dels fets va demostrar que en aquest cas la veracitat de la informació era molt dolenta, especialment en el cas de les paraules "*Terra Rubea*", que eren l'objectiu de la nostra recerca. D'aquesta discussió amical durant el viatge va sortir la idea de comprovar fefaentment en documents contemporanis del bisbe Guillem de Torroja o bé d'altres membres d'aquesta família, com era escrit en llatí el llinatge d'aquesta família.

DE TURRIS RUBEA A TERRA RUBEA, TERROIA I FINALMENT TARROJA

Fa més de catorze anys que ja vam publicar en el butlletí número 14 del nostre Centre d'Estudis Colombins un article sobre aquest mateix tema de com era coneguda la família Torroja en els documents en llatí en els segles XII i XIII. Ara, sense contradir res del que vam escriure aleshores, ho volem complementar amb algunes aportacions de diferents cartularis ja transcrits i publicats, molts d'ells per la Fundació Noguera de l'il·lustre Col·legi de Notaris de Barcelona.

Començarem aquest repàs pel Diplomatar del Masdeu de l'autor Rodríguez Tréton (Fundació Noguera, Barcelona 2010) en el que un document, datat el dia 7 d'octubre del 1176, conté informació sobre Fra Arnau de Torroja, mestre de la milícia del Temple a Provença i Hispània, que diu així: "In Dei nomine, Notum ist cunctis quod ego Arnaldus de Turre Rubea, frater et magister milicie Templietc.". Com tots sabeu, Arnau de Torroja fou un personatge importantíssim en aquesta època, ja que, després d'ésser el mestre de l'Orde del Temple a Provença i Hispània, fou nomenat mestre general d'aquesta Orde en un moment de màxim esplendor. Si algun personatge històricament posterior hagués estat emparentat, encara que fos per via lateral amb Arnau de Torroja, segurament hagués fet públic aquest parentiu com a carta de presentació davant dels reis de tot Europa.

Seguint pel Diplomatar del Monestir de Santa Maria de Santes Creus (975-1225), del qual n'és l'autor Joan Papell i Tardiu (Fundació Noguera, Barcelona 2005), hi trobem moltes referències al llinatge i topònim Torroja escrites en les formes que exposem a continuació:

Sobre Hug de Torroja:

11 abril 1208 (Document 476/Pàgina 682):
Testimoni "*Ugonis de Terra Rubea*".

8 octubre 1209 (Document 491/Pàgina 702):
Testimoni *Ugonis de Turri Rubea*".

17 setembre 1224 (Document 588/Pàgina 843):
"Gràcia i els deus fills Maria i Pere venen a l'abat Ramon de Rifor de Santes Creus, per sis-cents sous barcelonesos, mil sous de penyora que "*Ugone de Turre Rubea*" havia concertat amb la esmentada Gràcia i el seu difunt marit Pere de la Riera".

(Aquest document es troba a l'Archivo Histórico Nacional de Madrid - Sección Clero. Pergaminos-Santes Creus. Monasterio de Santa Maria. Carpeta 2780, núm. 4. Original).

8 agost 1218 (Document 552/Pàgina 787): Es tracta del testament d'Hug de Torroja en el que surt esmentat sempre en la forma "*Ugo de Turre Rubea*", així com la seva germana i la seva neboda que surten citades en la forma "*Turrus Rubea*".

Sobre Agnès de Torroja:

14 abril 1225 (Document 596/Pàgina 858).
Testimoni: "*Signum R. Fulchoni et domine Turrus Rubee*".

11 novembre 1225 (Document 610/Pàgina 881).
Testimoni: "*Signum R. Fulchonis et domine Turrus Rubee*".

Sobre Guillem de Torroja, el nostre bisbe de Barcelona i Arquebisbe de Tarragona:

xpòfol

30 juliol 1188 (Document 307/Pàgina 439):
"Guillelmus de Turre Rubea, Terrachonensis
archiepiscopus".

20 agost de 1196 (Document 382/Pàg. 557):
Testimoni "G. de Turre Rubea".

24 octubre de 1211 (Document 515/Pàg. 736):
Testimoni "G. de Turre Rubea".

En el llibre "Documentos de Jaime I de Aragón (1216-1236)", del qual en són autors Ambrosio Huici Miranda i Maria Desamparados Cabanas (Ediciones ANUBAR, València 1976), Hug de Torroja és citat en quatre documents i, en tots ells apareix com a "Hugonis (o Hugone) de Terra Rubea". Les referències d'aquests documents transcrits d'aquest llibre són:

Pàgina 35: 24 de Juny 1218 – Jaume I, rei d'Aragó, presideix Corts a Vilafranca.

Pàgina 38: El document original es troba a la Biblioteca d'El Escorial. Còd.z.1.3, fol 151.

Pàgina 39: 1 de Juliol de 1218. Tarragona. Jaume I pren sota la seva protecció a la església de Tarragona. Pàgina 40: Entre els testimonis surt Hug de "Terra Rubea".

Finalment en el "Diplomatari d'Alquaire i del seu Monestir Duple" del Sr. Jesús Alturo i Perucho (Fundació Noguera, Barcelona 2010) hi trobem els casos següents:

12 febrer 1250: "Raimundo Terroia de Frexanet"

20 gener 1296: "Testes Raimundo Cerda de Turri Rubea".

La conclusió de totes aquestes dades és que, malgrat que el topònim original de la vila de l'actual Torroja de la Segarra fos "Turri Rubea", equivalent a Torre Roja o Torroja, i que aquest topònim passés a denominar el conegut llinatge Torroja, també hem d'admetre, que ràpidament Torroja va passar a ser pronunciat com a "Terroja" i que aquest fet va portar a escriure'l en llatí en la forma "Terra Rubea", ja a principis del segle XIII. Així, malgrat que el seu significat sigui ben diferent, queda demostrat que tant a la població de la Segarra, com la família dels Torroja, foren coneguts de manera indistinta com a "Turre Rubea" o "Terra Rubea".

Aquesta conclusió la podem reblar amb un document que fa referència a la vila actual de Torroja de Segarra i que diu:

1527,31 de gener "...presentia honor Petrus Coma, reverendus ville Tarrogie, diocesis Urgellensis et Johannes Lor, presbiterum et Joanne Nadal, fusterius dicte ville de Tarrogie."

AHPB. Notari Pau Rebard (316/17)

Així queda demostrat com de Turris Rubea (Torroja)

hem acabat en Tarrogie (Torroja), en un lapse de temps de 200 anys.

Tornant a Fernando Colón i al pare Bartomeu Casaus, que ens diuen que els germans Colom signaven de joves en la forma "Columbus de Terra Rubra", ara podríem acceptar, que aquesta signatura significa "Colom de Torroja", ja fos referit a la vila segarrenca, ja fos referit al llinatge. Nosaltres ens inclinem a pensar que podria suposar més una referència al llinatge Torroja, per allò que hem dit abans que pertànyer al llinatge dels Torroja era una molt bona carta de presentació de gran noblesa a qualsevol regne de tot Europa. No cal dir que tots aquells estudiosos que desitgen relacionar Colom amb l'Orde del Temple i els seus suposats viatges a Sudamèrica a la recerca de la plata mexicana en el segle XIII, estaran encantats d'acceptar aquest suposat parentiu amb la família dels Torroja, que, alhora va emparentar amb els Cardona. Nosaltres només volem demanar prudència en aquest tema, ja que al faltar els documents originals que ens demostrin que els germans Colom utilitzaven aquesta forma de signatura i que, alhora, també deien que la seva pàtria era la genovesa, el tema resulta força complicat i cal evitar caure en contradiccions.

Curiositat Colombina a Sevilla

Marcel Mañé

En l'anomenada sala de "las Bóvedas o de las Fiestas" del "real Alcázar" de Sevilla hi ha una tela pintada (semblant a un tapís) d'uns 3 per 4 metres que va ser pintada per Gustavo Bacarissas amb motiu de l'exposició iberoamericana celebrada a Sevilla l'any 1929, segons el llibre "El Real Alcázar de Sevilla" escrit per Juan Carlos Hernández Núñez. En les 3 fotografies adjuntes es mostra la tela sencera, el bust de Cristòfol Colom i una ampliació de la bandera catalana en una caravel·la a l'esquerra. Una altra caravel·la porta una bandera de la creu de sant Jordi. Una inscripció a baix de la tela diu: "CUSTODIA PORTUS MARIS ET TERRA". El pintor nasqué a Gibraltar i visqué i morí a Sevilla. D'on va treure la inspiració el pintor?

Documents públics certificats del descobriment català d'Amèrica

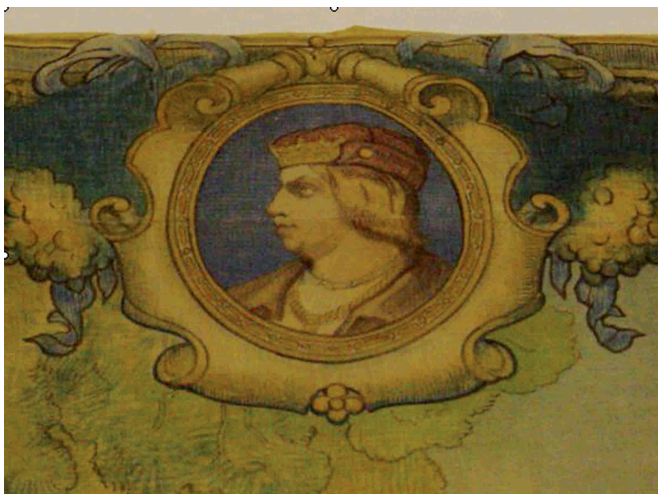
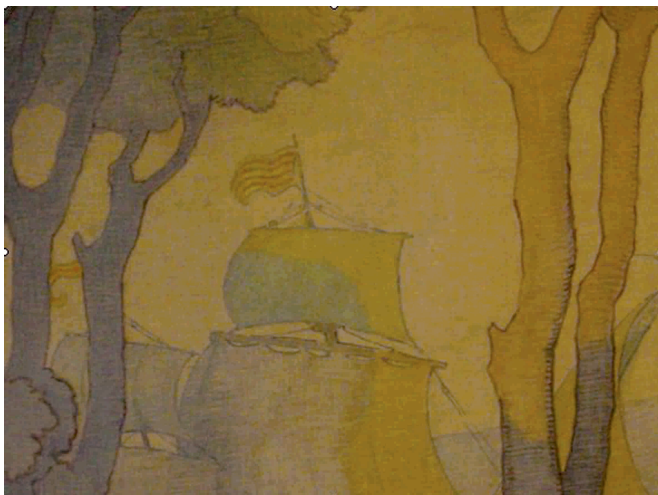
Marcel Mañé

Existeixen uns quants milions de documents iguals que certifiquen que les caravel·les que descobriren Amèrica portaven la bandera catalana.

Aquests documents estan firmats per Luis Ángel Rojo (Governador del Banc d'Espanya), Esteban Róspide (Interventor del Banc d'Espanya) i Jesús Urdiola (Caixer del Banc d'Espanya).

L'esbós dels documents és de Reinhold Gerstetter, artista gràfic alemany del Bundesdruckerei (fàbrica de bitllets a Berlín, Alemanya) i el disseny final el va fer la Fàbrica Nacional de Moneda y Timbre (Madrid). Van ser impresos, el dia 12 d'octubre de 1992, per commemorar el cinquè centenari del descobriment d'Amèrica per part de Cristòfor Colom (dit CRISTOBAL COLÓN en aquests documents) i es distribuïren a molts habitants d'Espanya i fins i tot de l'estranger, propagant la gran veritat als quatre vents.

Els documents tenen unes dimensions de 71 per 146 mil·límetres. En l'anvers es veuen dues caravel·les amb la bandera catalana com a mostra de la catalanitat del descobriment, una imatge del

descobridor, una imatge del rei Ferran II el Catòlic de la Confederació Catalana junt amb la seva muller, una imatge d'Amèrica i "CINCO MIL PESETAS" entre altres inscripcions.

És molt de lloar que alts càrrecs del Gobierno de España atribueixin, certifiquin i exposin públicament la catalanitat del descobriment d'Amèrica. Probablement això fou possible gràcies a que el 12 d'octubre de 1992, el Reino de España estava ja en l'etapa de normalització democràtica. Quan els professors rebien el seu salari a final de mes, mostraven ja un exemplar del document als seus alumnes per donar fe de l'error històric que atribuïa el descobriment d'Amèrica al regne de Castella.

La nau Santa Maria

Marcel Mañé

Els 95 milions de bitllets d'una peseta de l'emissió de 4 de setembre de 1940 del Banco de España es varen posar en circulació el 18 d'abril de 1941. Mesuren 91 per 42 mil·límetres. Els imprimí l'empresa Rieusset, S.A., de Barcelona. En l'anvers que es mostra a dalt hi ha la imatge de la caravel·la Santa Maria i a sota hi ha el rètol "Santa Maria", en català, sense accent a la lletra i. Això sembla indicar que els que varen dissenyar el bitllet (i potser també els que el varen aprovar) creien en la catalanitat del descobriment d'Amèrica (potser per causa d'haver llegit el llibre "Cristòfol Colom

fou català. La veritable gènesi del descobriment" escrit pel peruà Luis de Ulloa en 1927).

Cristòfor Colom, cap relació amb l'extermini de indígenes a Amèrica des de l'any 1492

Per Nito Verdera

Hi ha grups d'organitzacions indígenes, polítics i intel·lectuals, especialment a Amèrica, que acusen Cristòfor Colom d'exterminador i genocida, però la realitat és molt diferent. Colom descobreix les Bahames l'octubre 1492 i va continuar navegant i descobrint nous territoris fins el 7 de novembre de 1504, any en que va desembarcar a Sanlúcar de Barrameda. La major part del temps el va passar al mar, va alternar estades a Espanya i a la Espanyola, illa on conviuen avui dos estats diferents: Haití i la República Dominicana. Colom, en recompensa a les terres descobertes, va ser nomenat Almirall, Virrei i Governador. A l'octubre de 1500, Francisco de Bobadilla el va enviar pres i encadenat a Castella. En qualitat de governador era l'encarregat d'aplicar la justícia ordenada i regulada pels Reis Catòlics.

De manera que no es pot afirmar que Colom era una persona cruel, sinó que, quan era a terra, com a governador que era, aplicava les mateixes lleis i penes que a la resta de les ciutats espanyoles. És cert que hi va haver gran mortaldat entre els taïnos que poblaven l'Espanyola, però també és un fet inqüestionable que Colom, en el seu segon viatge de 1493, va embarcar vuit porcs malalts de grip porcina a la Gomera que van contagiar la malaltia a la població de l'Espanyola, causant una epidèmia que va matar a milers d'indígenes.

La conquesta

Després de la descoberta del Carib i de la terra ferma, i en morir Colom el 1506 a Valladolid, va

seguir l'exploració, conquesta i colonització d'Amèrica. A l'Espanyola, ja sense Colom, administraven l'illa Francisco de Bobadilla, després Nicolás Ovando, i exercia de governador a Cuba, Diego Velázquez de Cuéllar. Arribem així a la conquesta de Mèxic per Hernán Cortés i altres conquistadors com Vasco Núñez de Balboa, Francisco Pizarro...

S'ha calculat que el 95 per cent de la població total d'Amèrica (entre taïnos, arawacs, asteques, inques i maies) va morir en els aproximadament 130 anys després de l'arribada de Colom. La Corona espanyola va introduir el treball servil per als indígenes i el règim esclavista. Uns esdeveniments en els que Colom no va hi va tenir res a veure. Tampoc es pot oblidar la participació de Portugal, Anglaterra, Alemanya, França i Holanda en els "afers" americans, i de cap manera es pot relacionar Colom amb la "Conquesta de l'oest Nord-americà", de conseqüències tràgiques per als seus pobladors, que van ser aniquilats o enviats a les 'reserves'.

L'exclusió

Poc després de la descoberta del Nou Món per Cristòfor Colom, la sobirania va ser atorgada pel Papa Alexandre VI als regnes de Castella i Lleó. Va arribar la prohibició reial per als súbdits de la Corona d'Aragó: catalans, aragonesos, valencians i balears de comerciar amb Amèrica. I va haver de ser el rei Carles III, al segle XVIII, que va aixecar aquesta prohibició. És a dir, l'extermini d'indígenes a Amèrica, o genocidi com diuen alguns, cal atribuir-lo, en primer lloc, als castellans i després als colonitzadors d'altres països europeus.

En conseqüència, ja que Cristòfor Colom era súbdit del rei Ferran el Catòlic, catalanoparlant i jueu convers, els que habitem en territoris de l'antiga Corona d'Aragó i els jueus podem estar molt orgullosos del descobridor d'Amèrica, que era un dels nostres.

I ara, el Colom polonès!

Fiona Govan per a www.telegraph.co.uk

Segons proclama un nou llibre, l'explorador, Cristóbal Colón, va ser el fill d'un rei polonès que vivia en l'exili a Madeira i va ocultar les seves arrels reals per protegir el seu pare.

Un historiador portuguès creu haver resolt el misteri de 500 anys de la veritable identitat de l'aventurer després d'una investigació exhaustiva dels documents medievals i cròniques. Els orígens de l'home que va descobrir les Amèriques ha estat un tema d'especulació.

Escriptors contemporanis van afirmar que el seu lloc de naixement era el port italià de Gènova, dins d'una família de teixidors de llana, però durant segles s'ha afirmat que era originari de Grècia, Espanya, França, Portugal i fins i tot d'Escòcia. Altres van afirmar els seus orígens estaven amagats perquè era jueu o perquè era un agent secret que treballava per a la família reial portuguesa.

Però l'última teoria suggereix que el gran navegant, que va morir el 1506 després de quatre viatges al Nou Món, era en realitat de sang real: el fill del rei Ladislau III, qui va ser assassinat suposadament a la batalla de Varna a 1444. En el seu tercer llibre sobre el tema Manuel Rosa, qui porta 20 anys investigant la vida de Colom, suggereix que Vladislav III va sobreviure a la batalla amb els otomans, va fugir a viure a l'exili a l'illa de Madeira, on era conegut com "Enric l'alemany" i es va casar amb una noble portuguesa.

En Rosa creu que una conspiració es va acordar per amagar els orígens d'en Colom i per protegir l'identitat del seu pare. "Les Corts europees sabien qui era i van mantenir el seu secret per les seves pròpies raons", ha afirmat l'investigador de la Universitat de Duke, a Carolina del Nord.

La nostra comprensió de l'identitat d'en Cristòfor Colom ha estat des de fa 500 anys sobre la base d'informació errònia. No hem pogut resoldre el misteri, ja que estàvem buscant l'home equivocament, a causa de les mentides que es van difondre intencionalment per ocultar la seva veritable identitat", ha declarat el Sr. Rosa al The Daily Telegraph.

El seu naixement d'alta estirp explicaria com Colom va ser capaç de casar-se amb la filla d'un noble portuguès 15 anys abans que es proposés de provar que el món era rodó. "El matrimoni va ser aprovat pel rei de Portugal, cosa que mai podria haver passat si creiem el mite que Colom arriba

en un naufragi a Portugal", explica el Sr Rosa en el seu llibre: "Colon: La Historia Nunca Contada", publicat a Espanya el mes passat. El seu coneixement de la geografia, l'astronomia, l'àlgebra, la cartografia i fins i tot el fet que ell va utilitzar un codi xifrat secret per comunicar-se amb els seus germans, tots apunten a la millor educació. Va ser clarament un estudiós ben format i no un erudit autodidacta com diu el mite"

El Sr Rosa afirma haver demostrat que el testament de data 1498 en que Colom va escriure "*sent jo nascut a Gènova*" es va "*fabricar*" 80 anys després de la seva mort pels italians amb el nom de Colombo que volien reclamar la seva herència. Una altra evidència que reforça la teoria del Sr. Rosa és la similitud de l'escut d'armes d'en Colom amb el del rei de Polònia, i una pintura de l'explorador situat a l'Alcàsser de Sevilla on s'amaga una corona a la màniga. I el fet que ell era "*vermell de pèl, de pell clara i ulls blaus*" - les característiques comunes a Polònia- .

El següent pas és tractar de demostrar la nissaga real d'en Colom per l'extracció d'ADN de les tombes dels reis polonesos i comparar-lo amb el de l'explorador, el fill del qual està enterrat a la Catedral de Sevilla. "*He fet una sol licitud a la catedral de Cracòvia per examinar les restes de la tomba de Vladislav II, que podria ser l'avi de Colom per a provar la veritat de la meua teoria*", va dir Rosa.

Un projecte iniciat fa cinc anys per descobrir els veritables orígens de Colom amb les comparacions d'ADN entre la família i els possibles descendents resultaren no conclouents. Un equip de científics van prendre mostres de la seva tomba a Sevilla i dels ossos pertanyents al seu germà i fill i els van comparar amb la composició genètica de 477 persones que viuen a tot Europa amb cognoms que es creu són variants modernes de Colom.

amèrica

teoritza que la població Clovis va arribar al Nou Món de l'Àsia Nord-oriental creuant el Pont de Terra de Bering, que va connectar un cop Àsia i Amèrica del Nord. No obstant això, aquest nou jaciment a Texas implica que les eines Clovis podrien haver evolucionat de les descobertes al Complex Buttermilk Creek i que la cultura Clovis probablement es va desenvolupar a Amèrica del Nord.

Apareixen rastres a Amèrica d'una cultura pre-Clovis

Europa Press

Els investigadors han descobert desenes de milers d'artefactes humans en una capa de terra que es troba directament sota un conjunt de relíquies Clovis a Texas, el que amplia les evidències que altres cultures van precedir als famosos indígenes Clovis a Amèrica del Nord.

Aquest conjunt d'eines pre-Clovis sembla tenir entre 13.200 i 15.500 anys d'antiguitat i inclou tecnologia de fulles i bifaces que podrien haver estat adoptades més tard, i fins i tot millorades, per la cultura Clovis. Els científics, dirigits per Michael Waters, informen d'aquests 15.528 artefactes, que constitueixen el que els investigadors anomenen el Complex Creek Buttermilk, al jaciment arqueològic Debral L. Friedkin. Les recentment descobertes eines són petites i estan fetes de sílice, i els investigadors suggereixen que van ser dissenyades com un conjunt d'eines portàtil, una cosa que podia guardar amb facilitat i traslladar-se a una nova localització. Aquestes eines són clarament diferents de les de Clovis encara que comparteixen algunes similituds.

En el passat, els investigadors han discutit que la població Clovis fos la dels habitants humans més antics d'Amèrica. Aquest model "Primer els Clovis"

Una dona «americana» va arribar a Europa cinc segles abans del viatge d'en Colom

Judith de Jorge per a www.abc.es

Investigadors espanyols constaten en famílies islandeses el primer contacte genètic entre europeus i amerindis, la "mare" original va ser portada d'Amèrica pels vikings.

Una dona ameríndia va posar els seus peus a Europa cinc segles abans que Colom pogués tornar-li la visita. Corria l'any 1000 i la dona va ser portada a Islàndia pels vikings que ja exploraven la costa nord-americana. No només va arribar fins al vell continent, sinó que a més va tenir filles en ell, qui sap en quines circumstàncies. El llinatge ha arribat fins als nostres dies. Un equip d'investigadors, entre els quals es troben diversos espanyols del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), ha constatat per primera vegada aquesta presència precolombina amb una base genètica en famílies islandeses. Aquest impressionant treball apareix publicat a la revista American Journal of Physical Anthropology.

Diverses restes arqueològiques i narracions evidencien que els vikings van trepitjar terres americanes segles abans de l'arribada de Cristòfor Colom. El poblat viking descobert a L'Anse aux

amèrica

Meadows, a Terranova, Canadà, i textos medievals islandesos com la "Saga dels grenlandesos" i la "Saga d'Erik el Roig", escrites al segle XIII, apunten que aquests incansables exploradors van començar a arribar a la costa nord-americana a partir del segle X. Però mai fins ara s'havia trobat una clau genètica de la relació física entre islandesos i amerindis, un fet científic incontestable.

Els investigadors, en col·laboració amb la companyia islandesa de recerca biomèdica Decode Genetics, que té mostres d'ADN de gairebé tots els seus compatriotes actuals, van trobar que quatre famílies diferents, integrades actualment per prop de 80 persones, tenen un llinatge genètic d'origen amerindi. Els investigadors van reconstruir les genealogies de fins a quatre avantpassats propers a l'any 1700. Fins ara, es coneixia que els gens dels actuals habitants de l'illa procedien dels països escandinaus, d'Escòcia i Irlanda, però es desconeixia que l'origen fos més llunyà.

Llinatge mitocondrial

El llinatge trobat, denominat C1e, és a més mitocondrial, el que significa que aquests gens van ser introduïts a Islàndia per una dona. "Atès que tenen la mateixa seqüència i que és de tipus amerindi, el més lògic és pensar que aquestes quatre avantpassades, a la seva vegada, deriven d'una única avantpassada comuna", explica l'investigador del CSIC Carles Lalueza Fox, de l'Institut de Biologia Evolutiva de la Universitat Pompeu Fabra.

Com l'illa va quedar pràcticament aïllada des del segle X, "la hipòtesi més factible és que aquests gens corresponguessin a una dona ameríndia que va ser portada des d'Amèrica pels víkings prop de l'any 1000" assenyala Lalueza Fox, "Des d'aquesta primera dona han passat unes 40 generacions, i en totes va néixer, almenys, una nena, Aquesta dona va tenir filles i aquest llinatge femení no s'ha interromput fins a l'actualitat. En cas contrari, l'ADN mitocondrial no hagués arribat fins ara", apunta l'investigador.

Poden existir altres famílies a Europa amb una avantpassada tan exòtica? Per Lalueza, «no és pot descartar, però seria molt estrany, ja que hi ha desenes de milers d'estudis genètics i no s'ha trobat aquest llinatge en cap altra família». Seria una cosa molt poc representativa i, de fet, ja ho és, ja que fins ara s'han descobert 80 descendents en un país de 280.000 habitants.

Raptar dones

Imaginar la vida que va poder dur aquesta primera dona "americana" a Europa no és fàcil, però segurament estava lluny de ser un conte de fades. "La tradició dels víkings era raptar dones en els llocs que conquerien, cosa que també s'aprecia genèticament a la població islandesa, on hi ha una proporció bastant elevada de llinatges mitocondrials que provenen de les illes britàniques". Que una cosa tan impressionant com la primera visita d'una dona ameríndia a Europa hagi passat desapercebuda no és estrany. "Lamentablement, les dones no escrivien la història" apunta Carlos

cathistòria

Imperi català

Josep Barba Raventós

En el segle XII el Comte de Barcelona i Príncep de Catalunya, Ramon Berenguer IV, es casà amb Peronella reina d'Aragó. El seu fill, Alfons I d'Aragó el Trobador, iniciarà la Corona d'Aragó o Imperi Català amb l'herència dels dos territoris. No s'ha de confondre el Regne d'Aragó, que vindria a ser el territori de l'autonomia d'Aragó, amb la Corona d'Aragó que defineix al conjunt de tots els regnes que posseeix el Comte de Barcelona, Príncep de Catalunya. Per definir la Corona d'Aragó i el seu territori també s'utilitza només la paraula Aragó, i a tots els que vivim en el territori d'aquesta Corona històricament se'ns coneix per aragonesos, igual que se'ns considera espanyols per viure a la península Hispànica. Per tant històricament som definits com catalans, aragonesos i espanyols. Els catalans vam conquerir el Regne d'Aragó i Espanya. Quan es diu Regne d'Aragó es fa una referència exclusiva al territori de l'actual autonomia d'Aragó i el seu escut d'armes no són els 4 pals. Les 4 barres identifiquen la Corona d'Aragó o Imperi Català, mentre que l'escut del Principat de Catalunya són els 4 pals i la Creu de Sant Jordi, el mateix escut que el del Comtat de Barcelona.

Els Comtes de Barcelona (Prínceps de Catalunya) que succeiran a Alfons I d'Aragó el Trobador en el segle següent, ampliaran la Corona d'Aragó amb els regnes de Mallorca, València, Sicília, Còrsega, Sardenya, Jerusalem, etc. Per aquest motiu també es coneix la Corona d'Aragó amb el nom d'Imperi del Mediterrani. Segons el diccionari un emperador és un rei que posseeix varis regnes. La definició d'Imperi Català és més reconeguda pels historiadors de l'estranger que no pas per nosaltres. Consultant al Google Books trobem 73 llibres amb la definició d'Imperi Català, un centenar de llibres amb l'expressió castellana Imperio Catalán i més de 500 llibres amb el nom de "Catalan Empire".

A finals del segle XV el Comte de Barcelona, Ferran II d'Aragó el Catòlic, es va casar a Cervera amb Isabel la Catòlica, tieta de la Reina de Castella, Juana la Beltraneja. Ferran va envair Castella i va derrotar les tropes de la reina Juana la Beltraneja, coronant a la seva dona Isabel la Catòlica com a reina de Castella. Malgrat que molts historiadors incloquin falsament el Regne de Granada com a part del Regne de Castella, va ser Ferran II el Catòlic qui va conquerir el Regne de Granada amb

l'exèrcit comandat pels Requesens de Molins de Rei, governadors de Catalunya. No és cert el lema "Tanto monta, monta tanto, Isabel como Fernando" inventat pel franquisme i utilitzat com eslògan de la Falange Española. Tampoc s'ajusta a la veritat dir que amb els Reis Catòlics s'assolís la unitat d'Espanya, doncs Navarra encara era del Rei de França. Un cop morta Isabel la Catòlica, Ferran II d'Aragó el Catòlic es va casar amb Germana de Foix, del regne de França, i va conquerir el Regne de Navarra. També és fals que el Regne de Navarra sigui dels Regnes de Castella, com asseguren la majoria d'historiadors, ja que en els escuts d'armes de l'època sempre trobem les Cadenes, símbol del Regne de Navarra, dintre de les armes de la Corona d'Aragó o Imperi Català.

Quan es descobreix Amèrica, amb el rei Ferran II d'Aragó el Catòlic, els historiadors oficials deixen de parlar de la Corona d'Aragó i comencen a definir la nova etapa de la història amb el nom d'Imperi Espanyol o Monarquia Universal Hispànica. Segons la versió oficial el Regne de Castella és el centre de l'Imperi Espanyol i Catalunya està en plena decadència. Milers de llibres i erudits autors de totes les llengües afirmen, equivocadament i sense embuts, que Castella és el centre de l'Imperi Universal i que la llengua castellana era la llengua dels espanyols, una de les mentides de la història universal més escampada. Si consulteu en la Wikimedia l'expressió "escudo Imperio Español", comprovareu que l'escut enlloc dels 4 pals de la Corona d'Aragó, només conté les armes dels Regnes de Castella i Lleó, atribuint-se també falsament el Regne de Granada, un veritable historicidi.

Mort Ferran II d'Aragó el Catòlic el seu successor serà el seu net Carles I, conegut també amb el nom de Carlos V d'Alemania. Catalunya no sols no estava en decadència, sinó que gaudia del seu màxim esplendor en el poder econòmic, científic, artístic, militar, religiós, polític i geogràfic, doncs per poder consultar el seu territori en un mapa, era imprescindible emprar un mapamundi o un globus terraqui, ja que en els seus dominis no es ponía mai el sol. Segons el propi rei Carles I, Barcelona era la ciutat Primera del món, capital del nou Imperi Universal que abastava el Nou Món, conegut i per conèixer, simbolitzat amb les dues columnes d'Hèrcules amb el lema de Plus Ultra. Un nou i gran Imperi que sumaria el vell Sacre Imperi Romà Germànic, simbolitzat per l'àliga imperial de dos caps. Al cadirat del cor de la Catedral de Barcelona es conserven aquests escuts del Capítol de l'Orde del Toisó d'Or, l'Orde de

cathistòria

Cavalleria més important del món, celebrat amb el rei Carles I a Barcelona el mes de març de l'any 1519. Carles I va ser proclamat emperador de l'Imperi Romà el 30 de novembre de l'any 1519 a Molins de Rei. Ho va celebrar amb els 15 cavallers de l'Orde del Toisó d'Or durant la Diada de Sant Andreu, patró de l'Orde del Toisó. Segons les

"*Fontes Rerum Austriacarum*", Sa Majestat cità tots els Germans de l'Orde al matí, després van anar de la Cambra Reial del Palau Imperial dels Requesens a l'església de Sant Miquel Arcàngel on van celebrar diverses cerimònies durant el dia. A la nit: Va tornar al Saló, on va donar audiència als Prínceps Cortesans de l'Ambaixada de l'Imperi Romà... El més important va ser que va lliurar al Rei el decret, així s'anomena l'elecció votada d'un Rei de Roma, vertader Emperador". En les Actes de l'Elecció de Carles I, que no trobem escrites ni en català ni en castellà i en canvi existeixen en fonts suïsses i austríaques, hi ha els discursos que van fer, davant de Carles I, els Prínceps Electors

Alemanys al proclamar-lo Emperador del Sacre Imperi Romà Germànic, i la contestació del Conseller de l'Emperador, Mercuri de Gattinara. Tots dos documents en llatí, són datats a Molins de Rei (Molendino Regio) el 30 de novembre de l'any 1519.

Maximilià de Transilvània va ser l'encarregat de confeccionar una obra on es recullen documents relacionats amb la proclamació de Carles I. En la portada del llibre s'escriu: PRINCIPUM ELECTORUM 'Legatio ad Carolum Regem Hispaniarum', decretu Electoris ad Romanum Imperium ei insinuans; qua functus est Fridericus Comes Palatinus in Molendino Regio Anno 1519. dicente Bernhardo Wurmsero

I.C. Cum responsiva eiusdem Regis, Electi Caesaris, per Mercurium Albonensem de Gattinaria Cancellarium.

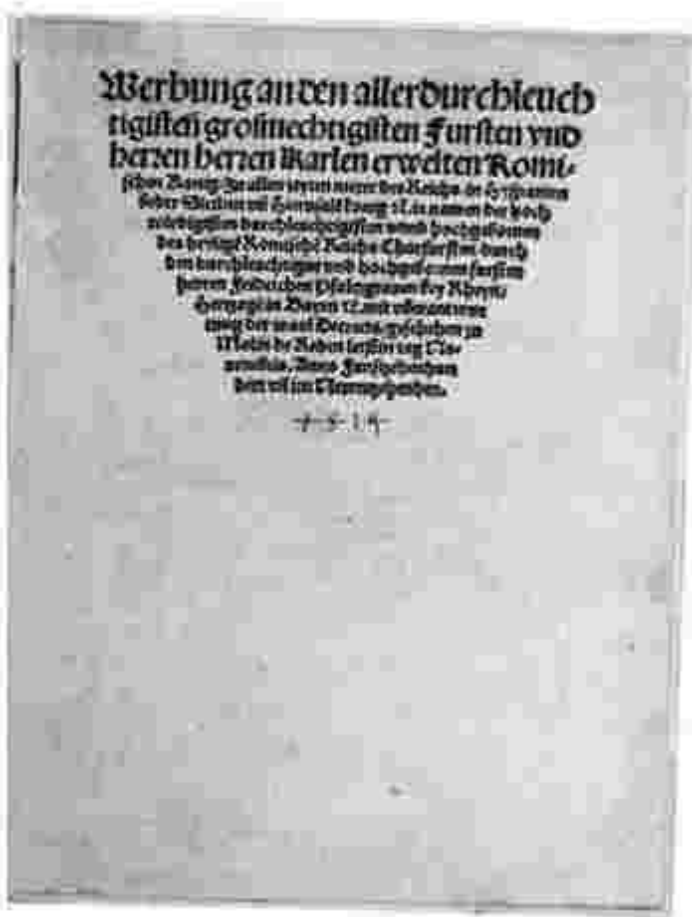
L'obre conté una exaltació de l'Emperador seguida pel decret de proclamació dels prínceps alemanys, la resposta del Gran Canceller Gattinara en nom de l'emperador, la carta de l'emperador agraint el

nomenament i la carta del Papa a l'emperador expressant la seva alegria pel nomenament. Són documents redactats al més pur esperit renaixentista en els que hi ha nombroses referències a l'antiguitat i als autors clàssics en un intent d'establir una continuïtat entre el nou emperador i el món clàssic.

Del llibre es va imprimir una primera edició en llatí. Una segona edició en alemany va ser editada a Nuremberg el 19 d'abril de 1520 i encara es pot comprar un exemplar original d'aquesta segona edició en una llibreria de Barcelona al preu de 5.500 euros.

El Màxim, Dominus Mundi, Emperador del Món o Imperi Universal són algunes de les definicions que proclamaven els Consellers de l'Emperador. Per diferenciar l'etapa de la Corona d'Aragó o Imperi

Català que va del segle XIII al XV, de la nova etapa del gran Imperi Universal, es pot utilitzar l'expressió Monarquia Universal Hispànica o Imperi Espanyol, sempre que s'entengui que la capital de l'Imperi era a Barcelona. Amb l'evidència de la total expansió de la mentida oficial que confon Espanya amb Castella i que atorga falsament la capitalitat del Imperi Espanyol al Regne de Castella, sembla que el més correcte seria definir-lo com Imperi Universal Català. L'Onze de Setembre commemorem la derrota dels catalans el 1714 sota el rei francès, i la gent no és prou conscient que es van cremar els nostres llibres, es van anul·lar els nostres drets i es va reescriure la nostra història a gust del vencedor francès.

cathistòria

Ferran Soldevila, la història d'una nació

Quim Torra per a www.ara.cat

Durant anys i anys se li va assignar el tòpic tronat i miserable d'historiador de "la vella tradició romàntica" catalana. La seva interpretació històrica és el dilema entre "separar-se d'Espanya o dirigir Espanya"

Quan Baltasar Porcel va entrevistar Soldevila per a la revista Serra d'Or, aquest li va confessar una de les seves grans passions, el gaudi de la contemplació de la natura, tot citant Emerson: *"La natura resta sempre fidel a aquell que ha sabut servir-li fidelitat"*. Una cita excel·lent: la natura resta fidel, però i Catalunya? Resta fidel Catalunya a aquell que ha sabut servir-li fidelitat.

Ambició meva fóra que aquesta obra pogués contribuir, dins l'esfera que li és pròpia, a trobar l'expressió justa i plena de la nostra consciència com a poble, expressió no sols de cara a nosaltres mateixos, sinó també de cara als altres homes –estímul i requesta a l'acompliment de la sentència de Goethe: *"Cap nació no pot guanyar-se un bon judici en el món fins que no sap judicar-se ella mateixa"*. Amb aquesta arrencada fenomenal de la seva Història de Catalunya de l'any 1934, Ferran Soldevila trinxava un passat confús i dèbilment explicat, de consistència blana, de mites de fang i de tèrboles llegendes. I ho feia amb la consciència clara d'aportar la seva contribució al que sempre va defensar: *"Fer de Catalunya un país normal"*. Com podíem aspirar a la normalitat sense una història normal? No estava fent Fabra el mateix amb la llengua? No calia recuperar el passat, entès com el principal senyal d'una identitat nacional, per veure-hi reflectida l'ànima d'un país? No era la cultura, i sobretot la cultura històrica, l'element formador més important pel projecte de pàtria que anhelava aquella generació de catalans?

Amb aquesta normalitat, va dedicar-hi Soldevila la vida sencera, al fet no només de sentir-nos poble, sinó de reconèixer-nos poble al llarg del temps. No era només que no sabéssim qui érem, sinó que no sabíem qui havíem estat.

Però torno a fer-me la pregunta: ell va ser-hi fidel sempre; vam restar fidels nosaltres a ell?urant anys i anys va caure sobre Soldevila el tòpic tronat i miserable d'historiador de *"la vella tradició romàntica"*. És clar, així alguns dels que van voler

menystenir la seva obra podien aparèixer com a renovadors i progressistes, com a assenyats, com a neutrals, com a dolçament peninsulars i integradors, com a moderns i avançats. Ho va dir Rovira i Virgili, al qual Soldevila mai no va deixar d'agrair-li l'esforç colossal del seu ambiciós retaule històric: *"Curiós el cas d'alguns joves historiadors de la història catalana; mostren més que un criteri objectiu, una prevenció contra el punt de mira nacional de la història"*.

Naturalment, aquesta normalitat tenia un preu; per a Soldevila, quedar arraconat a les lleixes dels clàssics oblidats –i superats–. Durant anys i anys. Fins que nous estudiosos han tornat a alçar el seu nom i han tornat a situar-lo allà on li correspon: en la posició de màxim historiador de Catalunya. *"Per Ferran Soldevila, la interpretació històrica de Catalunya és: Catalunya debatent-se en el dilema: o separar-se d'Espanya o dirigir Espanya"*; si comparem la vigència d'aquesta explicació històrica amb d'altres, com ara l'existència d'una dialèctica entre el seny i la rauxa en el caràcter del poble català, no caldrà insistir en quina és la interpretació superada, ha deixat escrit Enric Pujol.

Nascut a Barcelona, fill de notari, germà de Carles, l'escriptor, deixaria els estudis de dret per abraçar els de lletres i assistir als famosos Estudis Universitaris Catalans. *"Home de passió i acció"*, com el definiria Triadú, és marejant citar els seus treballs des que va doctorar-se a Madrid amb La reina Maria, muller del Magnànim. Als 35 anys, ja havia redactat la Història de Catalunya per a l'Associació Protectora de l'ensenyança, L'esperit bel·licós dels catalans i desenes de biografies, poemes i tragèdies; a més va ser un actiu col·laborador a La Publicitat i la Revista de Catalunya (que dirigiria després de Rovira). En aquest punt de la seva maduresa, arribaria l'encàrrec de Francesc Cambó –qui podia ser, sinó ell?– perquè escrivís la història de la nostra pàtria. Durant cinc anys, els més intensos de la seva vida, es dedicaria de ple a aquella obra. Compaginava aquell treball amb les classes a la Facultat i a l'Escola de Bibliotecàries, i amb els articles, els assaigs i la codirecció de la Revista de Catalunya. Sovint la jornada s'acabava a les dues de la matinada. Els dies anaven passant, i amb ells les primaveres i les tardors, i queien reis i dictadors i arribaven presidents i repúbliques. Però, de sobte, la diada de Sant Jordi de 1934 el país va callar, perquè tenia a les mans la seva primera història Normal. El va encalçar la guerra i l'exili. L'any 1943 tornava a Catalunya, depurat i allunyat de la càtedra. *"Cada poble crea el seu destí"*, va afirmar, i Soldevila va continuar entossudat a deixar fixat el testimoni històric del nostre. Va morir l'any 1971.

Guillem Colom i la fi del Call Jueu de Barcelona arran dels avalots de 1391

Per Xavier Pons i Casacuberta

La família Colom de Barcelona ha estat una de les més estudiades per tal d'esbrinar la catalanitat del descobridor del continent americà Cristòfol Colom. El present article tracta de Guillem Colom, un dels membres més destacats d'aquesta família, i de la seva relació amb la cristianització del Call jueu barceloní.

Guillem Colom fou un important banquer de la ciutat de Barcelona, estretament relacionat amb el poder municipal i reial. Per a que ens fem una idea de la seva importància, fou Guillem Colom, juntament amb Miquel Roure, qui el 1401 va crear la Taula de Canvi de Barcelona. El primer banc públic europeu de la història.

El meu interès per la persona de Guillem Colom sorgí quan, realitzant la meua tesi doctoral sobre la societat conversa a la ciutat de Barcelona, el seu nom es repetia constantment en la documentació notarial referida al Call jueu després del seu assalt el 1391.

Gràcies als estudis realitzats per Jaume Riera sabem que Guillem Colom va comprar tots els censos del Call jueu de Barcelona, pel preu de 20.000 lliures. Aquesta suma, una fortuna, va ser destinada a pagar els deutes de la desapareguda aljama jueva de Barcelona.

Els drets de cobrament dels esmentats censos van anar passant de primogènit a primogènit fins que van ser propietat de la família Cabrera i després de la Mensa Episcopal.

Fins ara, sabíem que l'única relació de Guillem Colom i el Call era la compra d'aquests censos i l'adquisició d'una casa prop de la Sinagoga Major. Però va ser aquesta la seva única implicació? La nostra investigació sobre la societat conversa aporta noves dades sobre la relació de Guillem Colom amb la cristianització del call barceloní, que aclareixen quin paper hi va jugar en tot aquest procés.

Passem a analitzar aquest procés de cristianització del Call per tal d'entendre millor la relació entre el Call jueu de Barcelona i Guillem Colom.

TRENCAMENT DE LA COEXISTÈNCIA I LES CONVERSIONS EN MASSA.

Les relacions entre cristians i jueus van anar degradant-se al llarg de la Edat Mitjana. L'època daurada dels jueus la trobem, a la Corona d'Aragó, a inicis del segle XIII, sota el regat de Jaume I. Els territoris annexionats a la Corona durant la cristianització precisaven d'uns funcionaris que els sabessin administrar correctament i que els activesin econòmicament. La monarquia trobà en els jueus els candidats idonis per a portar a terme aquesta tasca.

A mitjans del segle XIII, a partir del regnat de Pere el Gran, la concepció cristiana envers als jueus va anar degradant-se. Aquest fenomen s'explica per la suma de tres causes:

- Religioses: Onades d'antijudaisme vingudes de Roma i França, que promouen la predicació contra els jueus.
- Polítiques i econòmiques: un cop finalitzada la reconquesta per part de la Corona d'Aragó i estabilitzats els nous territoris, la monarquia ho té difícil per justificar el manteniment de funcionaris jueus.
- Socials: la crisi econòmica i l'alta mortalitat a causa de la pesta creen animadversió en el poble contra les autoritats. Aquest odi serà posteriorment dirigit contra els jueus, que ja eren odiats pel tercer estament a causa dels préstecs amb usura. La suma d'aquestes tres causes causà en el poble un odi insostenible contra els jueus. Aquest odi contingut, esclatà definitivament a Sevilla l'estiu de 1391, a causa dels sermons incendiàries de Ferran Martínez.

La propaganda antijueva utilitzada per Enric II de Castella durant la guerra civil castellana contra el seu germà Pere I, durant 1366-1369, calà profundament en la població cristiana. Enric II pretenia amb aquesta propaganda deslegitimar al seu germà Pere, que tenia funcionaris jueus al seu govern. Un cop guanyada la corona, Enric va pretendre parar aquesta onada d'antisemitisme que ell mateix havia creat però ja era massa tard. La població tenia des de feia temps el punt de

cathistòria

mira prostrat sobre els jueus. Tant sols feia falta un líder carismàtic que dirigís a la massa contra els jueus trobant la solució final: conversió o mort. Aquest líder es personificà en la figura de Ferran Martínez.

El 1378, quan encara era ardiaca de d'Écija, Ferran Martínez predicà a Sevilla uns sermons incendiaris contra la població jueva, proclamant la destrucció de les 23 sinagogues que hi havia en la ciutat i la separació total entre la població jueva i cristiana.

El 1390, després de la mort de l'arquebisbe de Sevilla, l'administració de la diòcesi passà a les seves mans. Entrà en joc un altre factor decisiu: l'octubre d'aquell mateix any Joan I, rei de Castella, morí al caure d'un cavall, deixant la corona a Enric III, un nen que depenia d'una regència que va tardar més d'un any en constituir-s'hi. Investit ara bisbe, en un moment de clara inestabilitat política, el poder de Ferran Martínez i la influència que tenia sobre el poble van augmentar exponencialment. L'execució d'aquest poder no es feu esperar. El 6 de juny ordenà als feligresos l'enderroc de totes les sinagogues de la ciutat, la conversió al cristianisme dels esclaus musulmans dels jueus, i va demandar davant els tribunals eclesiàstics als jueus que eren arrendadors d'impostos.

El seus sermons augmentaren en odi i violència, excitant perillosament el tercer estament que, com era d'esperar, va atacar sense contemplacions a la població jueva i els seus bens.

Un cop creuada la línia no hi havia marxa enrere. La gentada va atacar el barri jueu, que va ser plenament ocupat pels cristians. Les sinagogues van ser convertides en esglésies. Davant els fets, la majoria dels jueus es van convertir al cristianisme, puix que l'alternativa era l'exili o la mort.

El fenomen, lluny d'aturar-se, es va expandir sumint a totes les aljames de la Península Ibèrica en una època de terror.

ASSALT AL CALL DE BARCELONA.

Després de la destrucció de les aljames de València i Mallorca arribà el torn de Barcelona. Les notícies sobre el que havia passat a València arribaren a Barcelona el 12 de juliol. Ciutadans i homes de la mar estigueren tot el dia dins la casa del Consell amb l'ordre de sufocar el mínim avalot que s'iniciés. Les mesures preses per les autoritats de res van servir.

El dia 5 d'agost, un vaixell amb 50 castellans provinents de València instigaren l'exèrcit de l'Infant Martí, que era al port de Barcelona a punt d'embarcar-se cap a Sicília, a atacar la jueria. Escamparen el rumor que a la ciutat de Mallorca ja havia passat el mateix que a València. Un grup d'exaltats, encapçalats pels 50 castellans, assaltaren i saquejaren el Call Major a primeres hores del matí del 5 d'agost. Molts jueus foren morts o convertits al cristianisme, altres pogueren refugiar-se al Castell Nou.

El dia 6 el Consell va manar posar guaites de dia i de nit en un intent de controlar la situació. Però fou el dia 7 quan l'avalot arribà al seu zenit. Homes armats de les cinquantes i les desenes foren reunits pel Consell, que va ordenar empresonar a la casa del veguer alguns dels que provocaren l'avalot, entre ells els esmentats castellans. Cap a migdia, el poble menut (mariners, pescadors...), amb armes i ballestes, es dirigiren en gran nombre des del carrer de la Mar cap al centre al crit de "*muyra tot hom e viva lo rey e lo poble*". La seva intenció era cremar les cases dels rics, però en últim moment, tal i com passà a la ciutat de Mallorca, varen ser convenientment desviats cap al call jueu.

D'allà es dirigiren a la casa del veguer, on irromperen per la força i alliberaren tots els presos pel avalot. Seguidament, el tumult es dirigí cap al Castell Nou, on es trobaven refugiats la major part dels jueus que aconseguiren escapar del primer atac, i l'assetjaren. Per tal de fer sortir els jueus que eren dins, calaren foc a la porta i els atacaren amb ballestes des dels terrats de les cases del voltant. Mentrestant, fent sonar les campanes a sometent, es reuniren pagesos i sagramentals de fora de la ciutat, que, formant una massa terrible, es dirigiren a cremar les escriptures del batlle i del veguer.

Finalment, el dimarts dia 8 els jueus que es trobaven refugiats al Castell Nou es rendiren i van ser portats en processó fins a la catedral. Allí, i en altres esglésies, es va procedir a batejar massivament a tots els jueus. Els que es negaven, generalment dones, eren lliurats a les mans de l'iracunda massa que els donava mort allà mateix. Segons el Dietari de l'Antich Consell, van morir 300 jueus.

Quasi la totalitat dels jueus varen ser convertits al cristianisme o varen morir, tant sols una minoria va aconseguir escapar, refugiant-se en cases particulars i en convents on els ajudarien a escapar dels seus perseguidors.

cathistòria

La conversió de la majoria dels jueus al cristianisme no va aturar els avalots. Nombrosos artesans estarien presents en el Consell per tal que les autoritats de la ciutat donessin explicacions sobre la mala gestió de les finances municipals i demanar una rebaixa dels impostos, la qual cosa demostra que rere l'avalot hi havien importants motius socials. La normalitat no es restabliria completament fins l'arribada del rei a Barcelona a mitjans de desembre del mateix any.

MESURES PRESES ARRAN DELS AVALOTS DE BARCELONA.

El rei arribà a la meitat del mes de desembre a Barcelona, per castigar els culpables. 26 homes foren condemnats a la forca i executats públicament a la plaça Santa Anna. La resta foren multats amb penes pecuniàries.

En total, 87 homes foren castigats amb multes que oscil·laven entre el 600 florins (un grec virater que, pel que sembla, va proporcionar als avalotadors armes del seu obrador), i els 10 florins, sumant un total de 5000 florins d'or d'Aragó. A aquesta quantitat hem de sumar les multes que van pagar les parròquies i els consellers, impossibles de quantificar ja que no van deixar constància documental. Qui no podia pagar la multa imposada era condemnat a les galeres de l'Infant Martí. Els culpables del tercer estament pagaven les multes als oficials reials que s'encarregaven d'aquest afer, mentre que el rei i la seva esposa tractaven personalment amb els culpables dels estaments superiors, que tingueren que pagar fortes quantitats per aconseguir el perdó reial.

La conversió al cristianisme de la majoria dels jueus plantejava un nou repte: conservar aquest canvi de fe. Les conversions van ser fetes sota coacció i les autoritats no eren ignorants d'aquest important detall. Per tal d'impedir que els neòfits tornessin a la seva antiga religió les autoritats van dirigir els seus esforços a separar físicament als conversos dels jueus.

El Call es va conservar, en un primer moment, com a residència de jueus, ja que la intenció dels monarques era restablir l'aljama. Per això el Consell va ordenar posar una nova porta al Call, destruïda durant els avalots.

Calia però separar completament els jueus dels conversos, que naturalment també tenien la seva residència al Call. El Consell determinà que tant sols els conversos que tinguessin la seva casa situada al perímetre del call podien continuar vivint en ell. Això sí, havien de tapiar totes les portes i

finestres que donessin al mateix, i obrir-les de nou a la part que donava als carrers cristians. Els intents de reconstruir l'aljama de Barcelona fracassaren i aquesta es abolida pel rei el 10 de setembre de 1392.

Tots semblaven contents amb aquesta mesura. Però va haver qui no li va fer gens de gràcia. Tots aquells que deixaren grans quantitats de diners a l'aljama i que ara es trobaven en serioses dificultats per cobrar-los. Ja que desapareguda l'aljama i amb els seus membres morts, convertits o desapareguts, qui pagaria els seus deutes?

LA COMISSIÓ DEL CALL.

Davant l'evident preocupació de perdre importants quantitats pecuniàries, els creditors de l'antiga aljama van acudir als monarques buscant una solució. Aquesta arribà finalment el 2 d'octubre de 1392 en forma de concòrdia. Aquell mateix dia es reuniren al monestir de Sant Cugat, sota la direcció dels monarques Joan I i Violant, les parts implicades: creditors i deutors (jueus i conversos que havien format part de l'antiga aljama barcelonina). D'aquesta reunió en surt una concòrdia que determina que els deutes de l'aljama han de ser assumits pels seus antics membres, és a dir, tots els jueus i conversos de Barcelona. Per tal de cobrar aquests deutes, es creà una Comissió executiva amb plens poders. D'una part es va apropiat de tots els deutes deguts als jueus i conversos, morts intestats, absents, i menors d'edat. Aquests quedarien sota la tutela d'uns curadors que pertanyien a la comissió, que n'efectuarien el cobrament com si en fossin els propietaris. Les propietats dels jueus i conversos que es trobessin en la situació que acabem de descriure també quedarien sota la tutela d'aquests curadors, que les vendrien en encant públic. Per últim, la comissió acorda gravar totes les cases del call amb una taxa de 10 sous per lliura, que havia de ser pagada pels propietaris jueus i conversos. Qui no podia pagar-la, havia de vendre la seva propietat en encant públic per tal de satisfer la quantitat demanada. Les cases que estaven sota la tutela dels curadors també pagaven la dita taxa. El mecanisme a seguir era el mateix: es venia la casa en encant públic. De la suma total es pagava als creditors la dita taxa i la resta se la quedava la comissió.

La primera actuació portada a terme per la comissió va ser el 17 d'octubre de 1392 ordenant l'ensorrament de la torre del Call per tal d'obrir-lo i integrar-lo a la ciutat. La primera de caire econòmic va ser la venda a Guillem Colom, el 17 de desembre de 1392, del dret de cobrament de

cathistòria

tots els censos de les cases del call.

ELS COLOM I ELS CENSOS DEL CALL.

La Comissió del Call vengué els drets de cobrament dels censos del Call a Guillem Colom el 17 de desembre de 1392, essent aquesta aprovada i ratificada finalment el 7 d'agost de 1393. Tots els detalls de la venda així com el preu dels censos de cada casa del Call Major es troben conservats en dos arxius de Barcelona: l'Arxiu de la Catedral de Barcelona i l'Arxiu Diocesà de Barcelona. A l'Arxiu de la Catedral es conserva la concòrdia entre la Comissió i Guillem Colom en la que es fa un primer registre dels immobles del Call, així com el valor aproximat de cada casa i els censos que es podia carregar; també es conserva al mateix arxiu un resum dels instruments de venda de cadascun dels censos, datat el 7 d'agost de 1393; per últim, trobem el registre dels censos efectuat per Jaume Colom, fill de Guillem Colom, el 1400. A l'Arxiu Diocesà es conserva una còpia posterior del dit registre, la que nosaltres hem analitzat, realitzada a finals del segle XVII. Aquesta segona còpia reproduïx tots els detalls de la original del 1400, però inclou a més un seguit de documents de gran importància per al tema que estem tractant: els testaments i capítols matrimonials dels membres de la família Colom que van heretar els censos. Efectivament, aquest conjunt de documents ens han permès conèixer no tant sols els detalls de venda i cobrament dels dits censos, sinó que a més hem pogut reconstruir part de l'arbre genealògic dels Colom de Barcelona.

Pel que fa al censos del Call sabem que el preu de venda foren 20.000 lliures barcelonines, destinades per la comissió a cobrir part del deute de l'aljama. El valor total dels censos, és a dir, la quantitat anual que la família Colom ingressava pel cobrament d'aquests era de 1.045 morabatins (més o menys 450 lliures). Per tant, era una inversió a llarg termini ja que caldrien 44 anys i escaig per a recuperar el capital inicial. Tanmateix, a partir de la segona generació dels Colom els beneficis eren nets i quantiosos. Els censos eren pagats anualment pel propietari de cada casa del call en dos terminis: el primer el 24 de juny i l'altre el 31 de desembre.

Els drets de cobrament sobre els censos passarien de generació en generació mitjançant donació o llegat al primogènit, fins a la cinquena generació quan passa a la família Cabrera.

Els Cabrera no van ser els últims propietaris. El 1695, el comte de Robres, successor de Frederic de Cabrera, vengué els censos als administradors de la capella de Sant Sever, passant a pertànyer

a la mensa episcopal.

Quan la capella de Sant Sever adquirí els censos es llistaren novament, incloent-hi a més, els testaments i capítols matrimonials de tots els Colom que tingueren en els seu poder els esmentats censos per tal de legitimar la seva propietat, formant la còpia a la que ens referíem.

LA FAMÍLIA DELS COLOM.

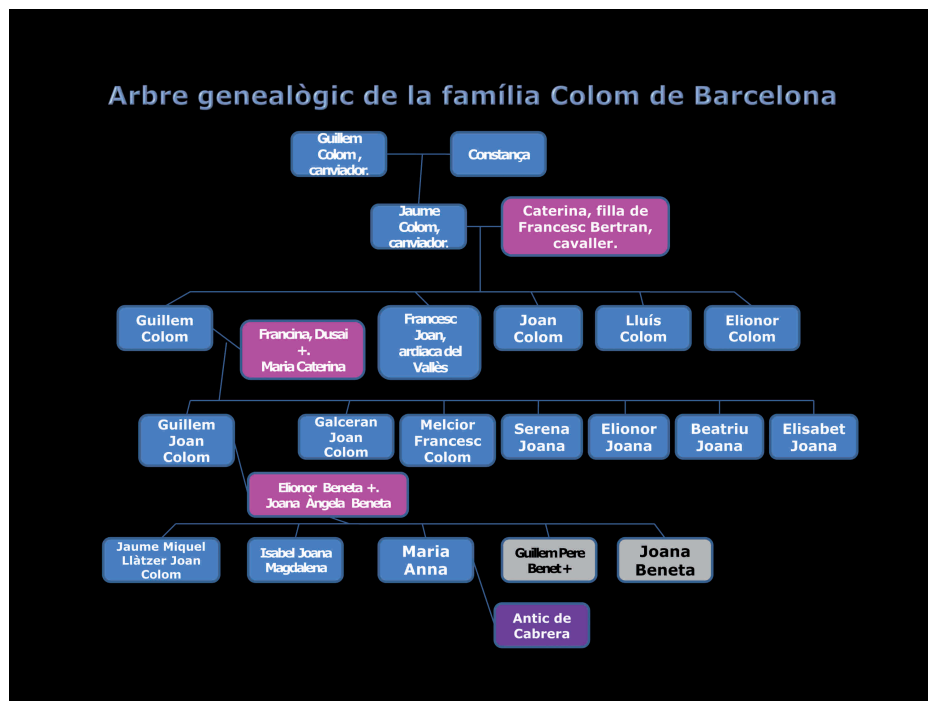
Com ja havíem dit abans, la informació extreta dels testaments i capítols matrimonials ens ha permès elaborar aquest arbre genealògic (Veure fig. 1).

Dalt de tot trobem a Guillem Colom que és casà amb Constança i tingueren dos fills: Jaume Colom, el primogènit, i Guillem Galceran Colom. Guillem Colom donà en vida els censos a Jaume Colom, per tal que aquest pogués fer front a l'escreix del seu matrimoni amb Caterina, filla de Francesc Bertran. Fruit d'aquest matrimoni tingueren cinc fills: Guillem Colom, Francesc Joan, ardiaca del Vallès, Joan Colom, Lluís Colom, i Elionor Colom.

A la mort de Jaume, els censos foren heretats per Guillem Colom, que es casà primer amb Francina Dusai, la qual morí al poc temps, i en segones noces amb Maria Caterina. D'aquest segon matrimoni Guillem Colom tingué set fills: Guillem Joan Colom, Galceran Joan Colom, Melcior Francesc Colom, Serena Joana, Elionor Joana, Beatriu Joana (monja del monestir de Sant Pere), i Elisabet Joana.

A la mort de Guillem Colom, els censos van ser heretats per la seva muller Maria Caterina. Al morir aquesta passaren a Guillem Joan Colom, que es casà en un primer moment amb Elionor Beneta, amb la que tingué dos fills Guillem Pere Benet, que ja havia mort en el moment en que Guillem Joan Colom redactava testament, i Joana Beneta. Aquest fou matrimoni convuls, on fins i tot hi hagueren acusacions d'assassinat. A la mort d'Elionor Beneta, Guillem es casà amb Joana Àngela Beneta, de la que tingué com a fills a: Jaume Miquel Llätzer Joan Colom, a Isabel Joan Magdalena, i a Maria Anna.

Els censos passaren a Jaume Miquel, però aquest morí jove i sense fills, així que els censos passaren a la seva mare Joana, que els donà a la seva filla Maria Anna per a constituir la dot del seu matrimoni amb Antic de Cabrera, quedant els censos en mans de la família Cabrera.

fills a Jaume Miquel Llätzer Joan Colom (hereu universal), Isabel Joana Magdalena, Maria Anna, i altres filles que ingressaren a l'estament clerical i que el testament no indica ni el nombre ni el nom.

El testament ens dóna una dada intrigant: Guillem desheretà Joana Beneta, filla del seu anterior matrimoni. El veritablement sorprenent són les causes:

D'una part Joana es va casar sense consentiment del seu pare amb Miquel Ros, fill de Joan Ros, sogre del testador. Guillem Joan es va assabentar d'aquest matrimoni el maig de 1500. Segons la llei i els costums de Barcelona Guillem tenia tot el dret de desheretar la seva filla.

Fig. 1. Arbre genealògic confeccionat a partir de les dades extretes dels testaments i capítols matrimonials conservats en el Cens de Robres.

GUILLEM JOAN COLOM: LA GENERACIÓ CONVULSA.

Com havíem deixat entreveure unes línies abans, la generació de Guillem Joan Colom destacà per les males relacions entre aquest i la seva filla Joana Beneta.

Totes les dades sobre aquesta generació les hem extret del testament de Guillem Joan Colom, datat el 25 de setembre de 1505, i redactat per la escrivania del notari Miquel Molas. Al consultar aquest testament amb la intenció de seguir el rastre dels censos no esperàvem que aquest ens donés unes dades tant interessants i sorprenents sobre la família dels Colom.

Una de les primeres dades que ens dóna el testament és el gran poder econòmic que tenia la família Colom, ja que Guillem llega a la seva muller Joana la respectable quantitat de 125.000 lliures. Com ja havíem dit Guillem Joan Colom es casà en un primer moment amb Elionor Beneta, filla de Pere Bussot, que ja tenia un fill d'un matrimoni anterior. Tingueren dos fills: Guillem Pere Benet, que morí, i Joana Beneta.

En morir Elionor Beneta, Guillem Joan Colom es casà amb Joana Àngela Beneta. Tingueren com a

L'altra causa, la més impactant, és l'acusació que va fer Beneta contra el seu pare d'assassinat i enverinament. Però de qui? De la seva muller? Del seu fill, potser? No ho sabem. Però el que sí sabem és que es va iniciar un procés per esbrinar si les acusacions eren certes.

El ressentiment del pare envers la filla va ser tal que aquest prohibí a Beneta i al seu marit, i a tots els seus descendents, que posaren un sol peu a casa seva. A més, amenaça en desheretar a tot aquell que trenqui aquesta decisió. Com sabem, la família Colom perd els censos en aquesta generació.

Tanmateix, la relació dels Colom amb la comissió del call va ser únicament la compra dels censos?

VENDA DE CASES DEL CALL: LA CRISTIANITZACIÓ D'AQUEST I LA SEVA RELACIÓ AMB GUILLEM COLOM.

Recordem que totes les cases del Call van ser gravades amb una taxa de 10 sous per lliura del seu valor. Per tant tots els conversos i els pocs jueus que quedaven havien de pagar aquesta taxa. En cas que no tingueren els diners havien de vendre la seva propietat per tal de pagar-la. Com que la majoria havien quedat arruïnats després dels avalots, van haver de vendre les cases, que van ser comprades per cristians de natura.

cathistòria

Seguint el rastre d'aquestes vendes en el instruments notarial de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, ens van cridar l'atenció tres detalls.

Entre el juny de 1393 i el març de 1394 els documents notarial registren un gran nombre de vendes consecutives d'immobles del Call. Totes aquestes vendes van ser registrades únicament per dos notaris: Jaume Just i Pere Granyana. Això ens va fer pensar que aquestes vendes estaven organitzades per la comissió.

Un altre detall és que entre els compradors d'aquestes cases es trobaven els membres de la comissió i gent molt propera a ells. Entre aquests hi trobem a Guillem Colom, que adquirí dues cases: una al carrer de Sant Honorat, comprada al comissari Jaume Pastor, i un altra l'actual carrer de Marlet (veure figura 2, les esmentades cases estan marcades amb un punt negre).

El tercer detall és que un dels carrers del Call va ser anomenat de la Volta d'en Colom, en referència a una Volta que s'havia construït en el mateix carrer i que rebia el nom de Volta d'en Colom. El nom de Guillem Colom estava apareixent massa vegades per a que fos una mera casualitat.

del Castell Nou, es trobava una volta anomenada d'en Colom, que a la seva vegada donà nom al carrer que ara donava sortida a la part cristiana. Però, per quina raó s'anomenà Volta d'en Colom? Es referia al nostre Colom? Aquestes preguntes ens intrigaven massa com per a deixar el misteri sense resoldre. Vam pensar que si buscàvem la documentació relacionada amb les obres realitzades per a crear els nous accessos, aquesta no tant sols ens podria resoldre aquestes últimes preguntes sinó que ens mostraria clarament la relació entre Guillem Colom i el Call.

Seguint el rastre d'aquestes obres vam trobar, a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, el document que ens aclariria tots els nostres dubtes. Es tracta d'un document datat l'agost de 1393 que ens detalla on es realitzaran els nous accessos al call i com es finançaran les obres.

Segons el document, es preveu fer dos trencs. El primer, el prioritari, es farà davant del Castell Nou, creant el carrer de la Volta d'en Colom. L'altre accés es faria en un punt encara no determinat del carrer de Sant Eulàlia.

El pressupost màxim per a realitzar les obres seria de 800 lliures. Si la comissió no té els diners, la quantitat serà prestada per Guillem Colom. D'altra part, el segon trenc s'haurà de pagar amb el que sobri de les obres del primer trenc. Si en el primer trenc s'han gastat tots els diners, es manaria fer un pressupost, i sobre la quantitat establerta es farien dues meitats: una la pagaria Guillem i l'altra la comissió. Per tant Guillem Colom era qui finançava a la Comissió.

Tots els diners que Guillem deixava a la Comissió havien de ser retornats per aquesta abans del mes de febrer de l'any següent. Com que aquesta tant sols podia adquirir capital mitjançant el cobrament de la taxa, per això es produeixen del vendes massives que tant ens havien cridat l'atenció. Aquest document encara en revela una altra dada important: Guillem Colom es reserva el dret de retenir els diners de la comissió, que estan dipositats en la seva taula. Per tant, era a la taula de Guillem Colom on la comissió dipositava tots els diners aconseguits en les seves accions.

Per realitzar aquestes obres va ser necessari ensorrar part d'un edifici que donava a l'actual carrer del Call. Per aguantar l'estructura dels dos edificis que flanquejaven el nou accés va ser necessari construir una volta. Després de tot el que ens desvela aquest document no ens estranya que l'esmentada volta fos anomenada d'en Colom.

CONCLUSIONS.

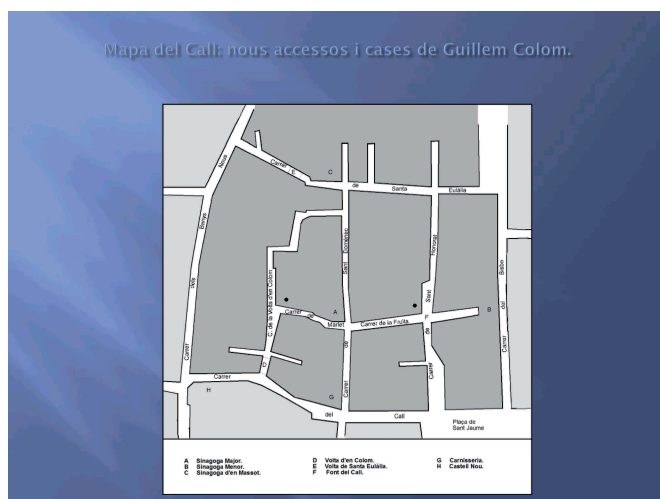

Fig. 2. Localització aproximada de les cases que la família Colom tenia al Call Major de Barcelona.

ACCÉS AL CALL PER LA PART DEL CASTELL NOU: LA VOLTA D'EN COLOM.

Si observem el mapa (fig. 2), veurem que el carrer anomenat la Volta d'en Colom coincideix amb un dels nous accessos creats per tal d'integrar el Call a la resta de la ciutat. Al cap de carrer, és a dir, on es va realitzar l'obertura del Call per la part

cathistòria

Com hem pogut veure al llarg d'aquest article la implicació dels Colom, concretament la de Guillem Colom, va ser molt més profunda de la que en un primer moment havíem pensat. Recordem que gràcies als esmentats articles de Jaume Riera sabíem que Guillem Colom va aprofitar la particular conjuntura econòmica produïda pels avalots contra els jueus comprant a la comissió els drets de cobrament dels censos de les cases del Call. Ara sabem que la seva relació amb la comissió i la participació en la mateixa va anar més enllà. A més d'invertir en els censos, Colom es va constituir com a l'exclusiu banquer de la comissió i la seva principal font de finançament.

En definitiva, aquestes dades demostren, un cop més, la importància de la família Colom en la realitat socioeconòmica de la Barcelona baix medieval.

Xavier Pons és Doctorand de la Universitat de Barcelona amb al tesi en curs La societat jueva conversa a la Barcelona Baix Medieval, 1391-1440, dirigida pel catedràtic Dr. Josep Hernando Delgado.

- Vegeu J. RIERA I SANS: *La Sinagoga Major dels de*

Barcelona. Proposta de localització, dins «Butlletí Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i Ciències de Catalunya», 99, (Barcelona, 1997), pp. 60-71; també del mateix autor La Sinagoga Major dels jueus de Barcelona en la tradició documental, dins «Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols», XX, editat per la Fundació Noguera, Barcelona, 2002.

- L. SUÀREZ FERNÁNDEZ: *Judíos españoles en la Edad Media*, Ed. Rialp, Madrid, 1980, p. 193-200.

- Y. BAER: *Historia de los judíos en la España cristiana*, ed. Riopiedras, Barcelona, 1998, p. 531.

- L. SUÀREZ FERNÁNDEZ: *Judíos españoles...*, citat, p. 207.

- Y. BAER: *Historia de los judíos...*, citat, p. 531.

- D. FRÉDERICH SCHWART I LUNA I F. CARRERAS I CANDI *Dietari del Antich Consell Barceloní, I*, ed. Ajuntament de Barcelona, 1892, p. 17.

- Y. BAER, *Historia de los judíos...*, citat, p.539.

- D. FRÉDERICH SCHWART I LUNA I F. CARRERAS I CANDI *Dietari del Antich...*, citat, p. 17.

- C. BATLLE: *L'expansió baixmedieval, s.XIII-XV*, dins «*Historia de Catalunya*», III, dirigida per P. VILAR, ed. Edicions 62, Barcelona, 1988, p.271. També a *Dietari del Antich Consell Barcelona*, p. 18.

- C. BATLLE: *L'expansió baixmedieval...*, citat, p. 271.

- *Sobre les causes socials dels avalots de 1391*, vegeu P. WOLFF: *The 1391 Program in Spain. Social Crisis or Not?*, «*Past and Present*», 50 (febrer 1971), pp. 4-18.

- C. BATLLE: *L'expansió baixmedieval...*, citat, p. 272.

- C. BATLLE: *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, ed. CSIC, Barcelona, 1973, p. 125.

Batlle publicà en aquesta obra una llista amb el nom de tots els inculpats amb la quantitat que tenien que pagar. En aquesta llista tant sols apareixen inculpats del tercer estament. Entre els culpables es trobava Genís Ferrer, àlies Almogàver, convers i ciutadà de Barcelona

- *Arxiu Diocesà de Barcelona, Mensa Episcopal, Títol III, Cens de Robres.*

Conclusions

- Guillem Colom va estar plenament involucrat en la Comissió del Call i per tant en la cristianització d'aquest.

cathistòria

Elogi dels primers comtes

Jaume Clotet per a www.avui.cat

Borrell II fou el primer governant català que va encunyar moneda pròpia, fet que constituïa la garantia de la independència. Fa mil anys exactes.

Per a molta gent de bona fe, el títol de comte de Barcelona ha quedat lligat a Joan de Borbó, que en va fer ús lliurement durant la dictadura franquista. Quan va morir, el comtat va recaure en l'actual rei borbònic. Però hi hagué un temps en el qual el comtat de Barcelona estigué en mans dels forjadors de Catalunya i no pas dels hereus dinàstics dels qui la passaren a sang i foc. No em refereixo a la casa d'Àustria reconeguda el 1519, ni als reis de la Corona d'Aragó, nascuda el 1137 arran del matrimoni entre Berenguer Ramon IV i Peronella d'Aragó. Podem submergir-nos més en les profunditats de la nostra història i trobar els homes que van viure perillosament i van ser la llavor de la Catalunya actual.

El primer de tots fou Berà, un noble got que va participar en la conquesta de Barcelona l'any 801, fins llavors en mans sarraïnes. Com a premi, el rei franc Lluís el Pietós el va nomenar comte de la ciutat, i va inaugurar així la saga comtal. De Berà en sabem algunes coses, com ara que va donar nom a l'arc de Berà i que va intentar la captura de Tortosa en tres ocasions. A ell el seguiren una munió de comtes no hereditaris i de mandats efímers. Això fou així fins que arribem a Guifré el Pilós. Va ser l'últim comte nomenat pel rei de França, l'any 878, i el primer que va aconseguir deixar el comtat als seus hereus, tot i mantenir la fidelitat a la monarquia franca. Història i mite es barregen en la seva biografia. Considerat per les cròniques medievals com el pater patriae de Catalunya, la tradició diu que la seva sang sobre l'escut daurat va ser l'origen de la senyera. Menys llegendari i més pràctic, personalment em declaro admirador del seu nét Miró I, un comte pacífic i emprenedor que va construir dos canals per regar el camp de Barcelona, un des del Llobregat i l'altre des del Besòs. A ell devem el rec Comtal, que feia entrar aigua d'aquest segon riu a la ciutat per on ara hi ha el carrer Regomir, nom que probablement és una derivació de "reg de Miró".

De tots aquests comtes primerencs, el més rellevant

és sens dubte Borrell II, germà de l'anterior. Tot i que va intentar mantenir una bona relació amb els musulmans, el cert és que el cabdill Al-Mansur va conquerir Barcelona el 985, d'on es va endur centenars d'esclaus. Prèviament havia arrasat el monestir de Sant Cugat, on va fer matar l'abat juntament amb una dotzena de monjos. L'any 988, cansat d'esperar l'ajut dels francs, el comte va trencar el vassallatge amb el rei Hug Capet. En conseqüència, el comtat de Barcelona va esdevenir independent. Per recordar aquesta efemèride, el president Jordi Pujol va organitzar el 1988 una commemoració oficial del Mil·lenari de Catalunya. La destrucció de Barcelona per Al-Mansur fou revenjada pel fill de Borrell II, el comte Ramon Borrell. L'any 1010, aprofitant una de les habituals lluites fraticides entre els musulmans, va aixecar un exèrcit de 10.000 homes i va conquerir i saquejar Còrdova.

L'empresa no era menor: la ciutat era llavors una de les més grans del planeta amb una població d'uns 400.000 habitants, més que tots els que hi havia a tots els comtats catalans. El botí fou tal que multiplicà la massa monetària que circulava a Catalunya i va fer possible que Ramon Borrell fos el primer governant català que va encunyar moneda pròpia, fet que constituïa la garantia de la independència. Fa mil anys exactes, doncs, els nostres governants ja sabien que sense poder financer no hi ha sobirania.

Joan de Banyamars (1432? - 1492)

Per Carles Marfà i Riera

*L'atemptat al rei segons la historiografia
nacionalista-romàntica catalana*

Il·lustració de la Història general de Catalunya des dels temps prehistòrics fins als nostres dies de M. Serra i Roca. Barcelona (Miquel Seguí, editor). 1925-30. Pàg. 247.

Acostumats com estem a celebracions, efemèrides i aniversaris a l'aguait del Vè. Centenari del descobriment d'Amèrica, esdeveniment que es prepara i celebra amb gairebé deu anys d'antelació, podem aprofitar l'avinentsa per recordar que el mateix any que Cristòfol Colom arribava a les Índies amb el patrocini dels Reis Catòlics, un individu nadiu de la comarca, qualificat de foll i diabòlic, va estar a punt de destruir el matrimoni que havia subjugat sota el seu ceptre tot el territori de la península.

Estant els reis a Barcelona, de retorn de la campanya del Rosselló, el 7 de desembre de 1492, sortint del Palau Reial on acostumaven a administrar justícia i baixant per les escales de la capella de Santa Àgata a la plaça dita avui "del Rei", en Joan de Banyamars, un pagès de remença d'uns seixanta anys, amagat entre la multitud que volia saludar el monarca, li va assestar un cop d'espasa. Van aturar l'agressor a cops de punyal i l'arrestaren

després d'haver ferit greument el rei. Tement un complot, la família reial va prendre precaucions, mentre la ciutat es desfeia en plors, processons i Te Deums pel guariment del monarca. Joan de Banyamars fou sotmès a turment i els jutges dictaminaren que es tractava d'un boig que es creia ser el rei. Estant el monarca encara convalescent, Joan de Banyamars fou condemnat per traïdoria i passejat per la ciutat en un cadafal on l'escarniren, mutilaren, esquarteraren i, finalment, cremaren escampant al vent les cendres del seu cos.

Ens aturarem un moment en el relat de la seva execució perquè la seva crueltat i barbàrie havien de gestar una polèmica anys a venir. Citem del cronista Miquel Carbonell: L'han portat, escriu, tot nu sobre un castell de fusta que havien bastit e el tirava un carro: estant-hi bé lligat lo foll orat e insensat, en un arbre o pal com si el deguessen crucificar: e lo castell ab lo foll feren anar tirant lo carro per los llocs e carrers següents. Primerament per la plaça del Rey, on és estat fet lo cas: e allí de viu en viu per fer-lo bé penar, li fou llevat un puny: e un tros de braç: après, tirantlo per los altres carrers on va la processó de Corpus: e aquí en un carrer feren aturar lo castell: e llevarent-li un ull: y en altre carrer l'altre ull e l'altre puny: e anant en l'altre carrer, llevarent-li l'altre braç e après en los altres carrers així anant lo desmembraren llevant-li adés un membre, adés un altre, fins a treure-li lo cervell: així el feren morir penant que era cosa de pietat: y ell mai se mogué ne parlà ni dehia res: ne es complanyia: com si donassen sobre una pedra: e ab gran avalot de fadrins e gent jove que li anaven a l'entorn: e davant: e detràs: lo traqueren de la Gutat per lo Portal Nou... y escassament fo fora la Gutat, lo lapidaren: e meteren foch al castell lo qual ab los trossos de l'home sentenciat que en lo castell estava fou tomat prest cendra (1). Andrés Bernàldez, un altre cronista, afegix un detall morbós que no esmenta Carbonell: ...y después que todos los miembros le fueron cortados, sacaronle el corazón por las espaldas y echaronlo fuera de la Ciudad... (2).

La relació dels fets que succeïren el dia 7 de desembre del 1492, essent els Reis Catòlics a la Ciutat Comtal, quedà recollida pels cronistes de l'època (els citats Miquel Carbonell i Andrés Bernàldez, Pedró Abarca i Pere Joan Comes, així com al Dietari de l'Antic Consell barceloní) amb més o menys veracitat segons les plomes; quasi

cathistòria

sense modificacions, es va seguir explicant aquest succés al llarg dels segles, d'una forma, al meu entendre, simplista i poc clarificadora. Els intents de disciplinar la història, al segle XIX, iniciaren els historiadors en l'anàlisi i ponderació de les fonts històriques tradicionals, fins llavors poc o gens discutides. El corrent romàntic recuperà per l'àvid sector de narracions dels segles obscurs històries com la del frustrat regicidi d'en Joan de Banyamars. L'interès de molts d'ells es centra en l'episodi més escabros: l'execució de la sentència contra el boig, esdeveniment que es judicà quasi sense precedents (caldría remuntar-se a l'època visigòtica, deien) i d'una crueltat i barbàrie fora mesura. A mitjans d'aquest segle, alguns components de l'escola històrica castellana (Modesto Lafuente, G. Prescott, etc.) escriuen que en aquest succés concret els habitants del Principat es veieren empesos a executar una sentència cruel i forassenyada per a demostrar la seva dubtada lleialtat envers els monarques (3).

Amb el despertar de la Renaixença, la historiografia romàntica catalana s'apressà a desmentir aquests dubtes i autories. De la mà dels cronistes, Víctor Balaguer donà la seva versió dels fets; acostumat a barrejar fets històrics comprovats amb anècdotes sense verificar, a la seva Historia de Catalunya de la Corona de Aragón escriu que en rebre la coltellada, el Rei Ferran digué: Ya ves lo que me dan en esta tierra cuando vengo a visitaria, a la qual cosa el conseller en cap, Pere Bussot, contestà: Magestad: Lo que en esta tierra dan los locos, dãnlo en la tierra de donde venís los cuerdos, los infantes y los hermanos. Atribueix a les masses enfebrades d'estimació als monarques la tortura i esquarterament de l'infeliç (4).

A finals del segle passat, el Dr. Antoni de Bofarull inicià l'anàlisi seriosa de les fonts històriques, d'on prové el relat a la seva Historia crítica, civil y eclesiàstica de Catalunya i ponderà i matisà els estils i afirmacions dels seus autors. Bofarull s'indignà amb el desmesurat càstig que la justícia del moment aplicà al frustrat regicida intentant entendre com, havent-se convençut els jutges de l'època de la bogeria de Joan de Banyamars, s'entestessin a complir una sentència tan brutal. Considera que, provada l'oradura .. des d'aquest moment no existia ni crim ni criminal... i que executar el càstig ...feya deduir que eren aquests (els acusadors) los més barbres de tot Europa... amb sentiments més propis de salvatges que no de gent cristiana, civilitzada y ben nascuda (5).

Ferit en el seu orgull patri, Bofarull, per l'objectivitat de la seva narració en voler de totes totes, eximir

de tan cruel acte la població catalana, inculpant del fet la reina Isabel i la gent ...qui no era de la terra, justificant la seva actitud escrivint que ...lo qui sia ver amador de sa pàtria, lo català, lo barceloní, endevinarà la rahó que havem tingut en voler traure de damunt lo nostre net blasó aquest drapot asquerós (6).

Iniciat el segle XX, trobem encara judicis morals d'aquesta mena que els historiadors s'entesten a predicar. A. Aulèstia i Pijoan i E. Moliné, en la seva Història de Catalunya, qualifiquen la sentència d'horripilant i atribueixen la seva autoria al servilisme cortesà del Consell d'Estat. Aquests autors, astorats per la violència dels fets, assenyalen com lo bàrbar endarreriment en que es trobava lo dret penal no.s dexa calcular l'immens i veritable progrés realitzat en ell pel nostre segle (7). Opinió semblants a l'anterior es repetiran als compendis i manuals d'història de Catalunya de la primera meitat del segle, com per exemple a la Història general de Catalunya de M. Serra i Roca, on s'insisteix, amb un excés de zel, en la desvinculació del país amb el succés (8).

Amb els anys, diversos historiadors de renom afegiran el seu parer als polèmics fets, ara però, plantejant hipòtesis sobre els mòbils que podia tenir l'agressor, dubtant de la seva pretesa bogeria. Francesc Carreras i Candi, a l'obra La ciutat de Barcelona fou el primer que ho suggerí en forma de pregunta: pot entreveure-s'hi (en aquest acte) l'acció secreta dels judaïtzants? sense, però, aportar cap prova d'aquesta suposada intervenció (9).

Prat de la Riba, al Compendi d'història de Catalunya assenjala que l'oposició entre el poble i la dinastia castellana es manifestà també vivament. L'atemptat contra el Rei per un pobre boig. En Joan de Banyamàs, en l'acte de baixar les escales del palau reial de Barcelona, era fruit de l'opinió general que per furtada al Príncep de Viana la tenia (10).

L'historiador Sanpere i Miquel fou el primer en pronunciar-se obertament pel bon estat de salut mental de Joan de Banyamars, indicant a la seva obra Barcelona en 1492 que hom el féu passar per boig com succeeix amb tots els regicides. I movent-se en el terreny de les hipòtesis, escrigué: Joan de Banyamàs pogué servir Joan II amb Vertallat i Ferran II amb Joan Sala; pogué, tal vegada, perdre el seny veient que mentre el primer pujà de remença a vescomte d'Hòrtoles, passà l'altre a representar el rei ajusticiat. I -afegeix, qui sap si entre els exceptuats per Ferran, als quals hom perseguia pel Montseny, no es trobaria un parent, o si el fisc, és a dir, el Rei, no segrestà

cathistòria

els seus béns per no poder pagar la multa de l'alçament? (11).

Tant Antoni Rovira i Virgili com Ferran Soldevila o el mateix Jaume Vicens i Vives, sense entrar en especulacions com ho féu Sanpere, es decantaren a considerar l'atemptat com un fet aïllat, producte d'un boig, sense consonàncies polítiques (Ferran Soldevila va escriure que així tot ho porta a creure (12), malgrat la verificació històrica de la condició remença de Joan de Banyamars. Vicens Vives, a la *Historia de los remensas* (en el siglo XV) subratlla que la documentació de l'època demostra que ningú va atribuir l'atemptat als ex-remences i que, prova d'això, ho fou que el monarca va continuar dispensant favors als síndics representants d'aquest estament (13).

Pierre Vilar, però, a la seva monumental obra Catalunya dins l'Espanya Moderna, reviu una polèmica que semblava tancada després de les afirmacions dels esmentats historiadors, insinuant que l'atemptat que va patir el rei potser fóra un exponent del malestar i rancúnia d'alguns sectors del camp català després de la promulgació de la Sentència Arbitral de Guadalupe per la qual, d'una forma pactada, s'aconseguí pacificar la pagesia. Ha escrit Vilar que ...hom no està segur (el 1492) de la lleialtat del 'poble baix' mentre els monarques són a la Ciutat Comtal; afegeix: I el rei rep una coltellada a les escales del seu palau. D'un foll? Versió oficial i indiscutida. Però nosaltres no tenim els diaris de l'oposició! Sense entrar en hipòtesis, com altres historiadors, Pierre Vilar, més que qüestionar el fet en si mateix, s'interroga el context en el qual aquest succés s'esdevingué (14). L'infeliç Joan de Banyamars, l'home que va patir un esfereïdor turment abans de morir, l'hem trobat documentat a l'arxiu de la parròquia de Dosrius; aquesta documentació es conserva allí pel fet que la parròquia de Sant Esteve de Banyamars fou molts anys sufragània de la de Dosrius. Hi hem localitzat en Joan de Banyamars exercint de testimoni del testament de Joana Noguera, veïna seva, i ens consta, pel testament del seu pare. Guillem Galceran de Banyamars, redactat el 1488, que el seu fill segon, en Joan, és escollit marmessor de la seva herència. Pot un boig administrar un llegat? Aquesta és la primera pregunta que ens hem de formular. El pare del frustrat regicida va morir l'any 1491 sense modificar ni alterar la seva última voluntat.

L'estat mental d'una persona pot variar en un any, fins en mesos o en qüestió de dies. No deixà, però, de ser significatiu que fins l'any abans de l'atemptat, en Joan de Banyamars, qualificat pels cronistes

de 'boig temporal' (és a dir, de malalt crònic), gaudís de la confiança del seu pare per administrar el seu patrimoni. Caldren altres estudis més elaborats i una nova anàlisi d'aquest període i, també, nova documentació, per a contextualitzar figures com la d'en Joan de Banyamars, fins ara estudiades de forma poc precisa i massa aïllada. Carles Marfà i Riera

NOTES

- 1.- CARBONELL, Miquel. *Cròniques d'Espanya*. Barcelona (1547). F. 255-257. Cifra, SOLDEVILA, Ferran. *Història de Catalunya*. Barcelona, Alpha, 1963, pàg. 869, nota 100.
- 2.- BERNÁLDEZ, Andrés: *Historia de los Reyes Católicos Don Fernando y Dona Isabel, escrita por el bachiller ... , cura que fue de villa de los Palacios y Capellas de Don Diego Deza, arzobispo de Sevilla*. Pàgs. 655-656 de les *Crónicas de los Reyes de Castilla desde don Alfonso el Sabio, hasta los Católicos don Fernando y dona Isabel*. Colección ordenada por don Cayetano Rosell. Tomo III. Madrid, Ediciones Atlas, 1953. (Biblioteca de Autores Españoles, desde la formación del lenguaje hasta nuestros días. Vol. LXX.)
- 3.- LAFUENTE, Modesto: *Historia general de Bspafia desde los tiempos primitivos hasta la muerte de Fernando VII por ... continuada desde dicha época por don Juan Valera con la colaboración de D. Andrés Borrego y D. Antonio Pirala*. Barcelona, Montaner y Simón, 1888. Tomo 7. Parte 2a. Edad Media. Libro Cuarto. Cap. IX, pàgs. 45-47. PRESCOTT, Guillermo: *Historia del Reinado de los Reyes Católicos D. Fernando y Da. Isabel, por ... Nuevamente traducida del origina] inglés por D. AtUano Calvo Iturburu*. Madrid, Imprenta de Gaspar y Roig, editores, 1855. Cap. XVIII. pàgs. 188-189. (Biblioteca Ilustrada de Gaspar y Roig).
- 4.- BALAGUER, Víctor: *Historia de Catalufia y de la Corona de Aragón escrita para daria a conocer al pueblo recordándole los grandes hechos de sus ascendientes en virtud, patriotisme y armas, y para difundir entre todas las clases el amor al país y la memòria de sus glorias pasadas por ... cronista de Barcelona*. Barcelona, Librería de Salvador Manero, 1863. Tomo III. Cap. XXX. Pàgs. 663-664. Lib. VIII.
- 5.- BOFARULL y BROCA, D. Antonio de: *Historia crítica civil y eclesiàstica de Catalunya per ...* Barcelona, Biblioteca Clàssica Catalana, 1909. Tom. XXI. Cap. LIX. Pàg. 8.
- 6.- Op. Cit. pàg. 82.
- 7.- AULESTIA y PIJOAN, Antoni — MOLINE y BRASES, Ernest: *Història de Catalunya*. Volum segon. Barcelona, Centre Artístic de Miquel Seguí, s/d (1905?). Cap. IV. Pàg. 75.
- 8.- SERRA i ROCA, M. *Història general de Catalunya des dels temps prehistòrics fins als nostres dies*. Barcelona, Miquel Seguí, editor, 1925?. Pàgs. 246-247.
- 9.- Op. cit. Pàg. 518.

cathistòria

10.- *Op. cit.* Pàg. 211.

11.- *Op. cit.* Pàg. 283.

12.- *Obra esmentada a nota (1).*

13.- *Op. cit.* pàgs. 313-314. Barcelona, Vicens Vives, 1978.

14.- *Op. cit.* pàg. 211. Barcelona, Edicions 62, 1966.

ALTRES CRÒNIQUES ON S' ESMENTA EL FET

Manual de Novells Ardits vulgarment apel·lat Dietari del Antich Consell Barceloní. Volum terç, comprenent los volums originals del XIV al XVI Anys 1478- 1533. Publicat per acort y à expensas del Excm. Ajuntament Constitucional é iniciat per

los ilustres senyors regidors D. Frederich SCHWARTZ y LUNA y D. Francesc CARRERAS y CANDI en comissió del mateix Excelentíssim Ajuntament. Barcelona, Impremta de Henrich y Companyia, 1894. Pàgs. 97-100.

. ABARCA, Pedró: Segunda parte de los Anales Históricos de los Reyes de Aragón por el maestro ... de la Compañía de Jesus: del Gremio de la Universidad de Salamanca: y su catedrático de prima theologia iubilado: prefecto de los estudios de su colegio Real: nuevamente cronista mayor del Rey Nuestro Señor elegido de su Magestad para los Reynos de la Corona de Castilla ... En Salamanca por Lucas Pérez, Impresor de la Universidad. Afio de 1684. Cap. 6. ReyXXX. Pàgs. 316-317.

. COMES, Pere Joan: Llibre de algunes coses assenyalades succehides en Barcelona y en altres parts format per ... en 1583 y recòndit en lo arxiu del Excelentíssim Ajuntament. Ara per primera volta publicat ab deguda llicencia baix la revisió de D. Joseph PUIGGARI oficial del susdit Arxiu. Barcelona, La Renaixença, 1878. Caps. 46 i 47. Pàgs. 319-321.

. GALÍNDEZ y CARVAJAL, Lorenzo: Anuales breves delReinado de los Reyes Católicos D. Fernando y Dom Isabel, de gloriosa memòria, que dejó manuscritos el Dr. D.... Apéndice 2º de la Historia de los Reyes Católicos de Hernando del PULGAR, pàgs. 534-565 de les Crónicas de los Reyes de Castilla desde D. Alfonso el Sabio hasta los Reyes D. Fernando y dona Isabel. Colección ordenada

por don Cayetano ROSELL. Tomo III. Madrid, Atlas, 1953. Pàg. 546. (Biblioteca de Autores Espanoles, desde la formación del lenguaje hasta nuestros días, vol. LXX).

Detall de la plana del manuscrit Manual de Novells Ardits vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní del dia 7 de desembre de 1492 on s'anotà l'atemptat que sofrí el rei Catòlic.

Vol. 14 del Dietari corresponent al període 1 / I / I 478 - 1 / 5 / 1 4 9 7 . Vol. III de l'edició deAjuntament de Barcelona, anys 1478-1533. Barcelona, 1894.

Transcripció:

Divendres a Vil. Aquest dia en Joan Canyamars. pagès. bar e traydor, malvat, horat, ab animo diabolich, passat migjorn, quasi un quart d.ora exint la Magestat del Senyor Rey del seu palau ui es en en la plaça del Rey de la present eiutat de Barcelona, en la sala del palau havia

cathistòria

2.700 anys de vi a Catalunya

M.Oller per a www.vadevi.cat

Les elits indígenes, a part de degustar-lo per les seves propietats organolèptiques, l'empren per refermar el seu poder i la seva posició preeminent en la societat

Primera Edat del Ferro. Segle VII abans de Crist (aC). Són dades, noms freds. Però de mica en mica van agafant escalfor quan els especialistes confirmen que hi ha llavors de vitis vinifera. Sorpresa pels investigadors, atès que al nord-est de la Península Ibèrica en teoria no n'hi ha fins el segle VI aC. Al jaciment de Sant Jaume, les llavors cremades descobertes, ens porten a 100 anys més enrere.

La pregunta que sorgeix és: Es conreava vinya? No cal oblidar que ens situem en un període d'assentament preibèric. La primera resposta és: molt possiblement, encara no. Aquests grups indígenes són els primers d'aquests territoris que estableixen contactes amb d'altres pobles de la Mediterrània, i concretament amb els fenicis, que arriben a les nostres costes des de meitats del segle VII aC. Els indígenes disposen de plom, que interessa, i molt, als fenicis, i aquests tenen vi, que agrada, i força, als habitants de les zones que després serien Catalunya. Són intercanvis comercials beneficiosos per a les dues parts que tenen les àmfores com a element principal de transport, com ho demostren les restes ceràmiques descobertes al jaciment.

Per David Garcia i Rubert, del departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona, el vi arriba en el millor moment possible, en un període on les comunitats preibèriques viuen un procés de maduració sociopolítica. El personatge que pot adquirir el producte que porten els fenicis el pot consumir directament, repartir-lo a la comunitat o distribuir-lo a d'altres indrets. Així, doncs, s'estableix una dependència vers el poderós, vers l'únic amb suficient capacitat per negociar amb els mercaders. El vi, en aquesta època, és un luxe, un bé de prestigi, una raresa, un exotisme, i té una altíssima valoració econòmica i social. I només arriba de tant en tant. David Garcia no en té cap dubte: les elits indígenes, a part de degustar-lo per les seves propietats organolèptiques, l'empren per refermar el seu poder i la seva posició preeminent en la societat. Per aquest professor, va ajudar en el procés de canvis socials i polítics, en la jerarquització.

Les hipòtesis apunten a l'atribució de notables privilegis a determinats llinatges davant d'altres, i al possible sorgiment de les primeres aristocràcies en el territori que avui dia denominem Catalunya. El poder, previsiblement, es va començar a transmetre per herència. I parlem dels inicis de la primera meitat de segle VII aC. Al Sénia, on treballa el GRAP, el grup de recerca de David Garcia, s'ha

cathistòria

documentat la presència de cabdills, en l'aparició dels quals el paper del vi sembla fonamental.

El vi que arribava estava ple d'impureses, fet normal atesa la lentitud del transport per mar i les formes de conservació dels productes, que feien que es pogués picar fàcilment.

En el jaciment de Sant Jaume s'ha desenterrat una casa gran de 600 metres quadrats, possible residència d'un cabdill, organitzada en seccions, i amb un magatzem, farcit d'àmfores dels fenicis, que cal entendre servien per transportar i guardar el vi.

Cada cultura té una forma especial d'ingerir els productes de la terra. Aparentment, pel que fa al consum de vi, les comunitats preibèriques de l'àrea del Sénia van manllevar el model fenici. Sembla confirmar-ho la troballa d'un plat circular de tres potes batejat com a vas trípede. S'hi posaven les espècies, es picaven i s'hi afegia el vi, que no era precisament de la millor qualitat. La feina permetia disposar d'un producte aromatitzat i consumible... per les elits, és clar.

Una de les preguntes que acaba sorgint és qui introdueix la vinya conreada a Catalunya i, per extensió, els mètodes de producció del vi. No sembla lògic que fossin els fenicis, que acabarien així amb la gallina dels ous d'or al donar la canya i no el peix a les comunitats indígenes. No es creu que ells ensenyessin les tècniques del conreu. Només és confirmable que la vinya conreada ja és una realitat en el període que va entre la presència dels fenicis i la dels grecs al nostre país.

Casanova, a cavall i sense bandera

Jacinto Antón per a www.elpais.com

Un estudi desmunta tòpics de la iconografia clàssica de l'Onze de Setembre

Aquell dia, en la seva gran hora, el conseller en cap Rafael Casanova, que no tenia res a veure amb la Generalitat sinó que era l'equivalent a l'alcalde de Barcelona, no anava a peu, sinó a cavall, i no enarborava la bandera de Santa Eulàlia, que a més era un pendó -la insígnia, no la santa-

Casanova no vestia toga i pesades vestidures pseudomedievales, sinó que anava vestit de coronel, en correspondència amb el seu rang militar, amb tricorni i casaca de galons daurats: tenia un aspecte global tipus Barry Lyndon, per entendre'ns.

Per descomptat, no esgrimia una simitarra, sinó la preceptiva espasa de guarda ornamentada. Res a veure, per tant, segons nous estudis, amb l'iconografia romàntica, essencialitzada a l'emblemàtica estàtua del 1888 de Rossend Nobas enfront de la qual es fa la tradicional ofrena i en el famós quadre d'Antoni Estruch de 1909, les dues grans representacions de Rafael Casanova en el moment àlgid de l'Onze de Setembre, quan, cap a les set del matí, el conseller en cap al capdavant de les seves tropes, la milícia ciutadana barcelonina vinculada als gremis coneguda com la Coronela, es llança en audaç contraatac en els sectors dels baluards de Sant Pere i el Portal Nou contra els assaltants borbònics.

El contraatac en les muralles, tot i que ferotge, fracassa i Casanova cau. La imatge romàntica el mostra en el moment de rebre un tret, portant-se la mà al pit (en realitat, com és sabut, va ser ferit a la cama i va sobreviure a la jornada per morir de vell als 83 anys).

És una recreació del mite etern de l'heroi que mor davant un enemic nombrós empunyant el sabre i aferrant la bandera. Salvant les distàncies, l'estampa no és molt diferent de la del general Custer a Little Big Horn, i igual d'inexacta. "Per testimonis de l'època sabem que Casanova va a cavall", assenyalen Francesc Riart i Xavier Hernández, especialistes en la història militar de l'època i autors de "La Coronela de Barcelona, 1705-1714", un detallat i exhaustiu estudi de la unitat que manava Casanova i que publicarà pròximament Rafael Dalmau Editors. "Casanova és coronel i el rígid protocol militar del seu temps exigeix que vagi muntat i assistit de palafrener. El cap de la tropa havia de ser ben visible. El coronel, per descomptat, mai anava davant. Que anés muntat explica, a més, la ferida a la cama, impossible si vas a peu i davant tens a les teves tropes ben ajustades com en un contraatac".

Però aniria el conseller en cap a cavall per les muralles? "Cal entendre la disposició de les muralles de l'època: estaven eixamplades i tenien plataformes i rampes per pujar l'artilleria".

Pel que fa a la bandera, "el coronel d'un regiment mai la portava, no era la seva funció actuar d'abanderat, hi ha una font directa que indica que

cathistòria

la portava el conseller segon i alferes Salvador Feliu de la Penya".

La bandera mateixa de Santa Eulàlia, invicta patrona, era una insígnia bastant especial. *"Sabem que hi havia dues banderes de Santa Eulàlia, la processional, enorme i que no es portaria a la batalla, i el penó de guerra de la ciutat. Hi havia una gran veneració per aquesta insígnia, que es considerava salvadora, un revulsiu extrem capaç de salvar miraculosament la situació, una mica com l'arca perduda dels israelites".*

Per als dos estudiosos, la imatgeria romàntica és absolutament inventada i ens ha deixat un munt de clixés. *"En el quadre d'Estruch, els membres de la Coronela vesteixen de paisà, quan sabem que anaven uniformats de manera imponent, igual o superior a la de la tropa regular. El mateix cap enemic, el duc de Berwick, va quedar molt sorprès en veure'ls pel seu magnífic aspecte".*

Els estudiosos recalquen que Casanova i la Coronela, tot i que eren una tropa que feia goig veure -costaven una pasta als gremis-, comptaven amb armes modernes, comandaments competents

i estupenda instrucció militar, no van ser en absolut la columna vertebral de la defensa de Barcelona en el setge de 1713-14, tasca de la qual es van encarregar les forces regulars comandades per Villarreal. Però, van protagonitzar una pàgina inoblidable en el seu contraatac de l'11 de setembre, que va ser al mateix temps el seu gran moment i, ai!, El seu cant del cigne. Amb Casanova carregaren sis companyies del sisè batalló, entre elles les de taverners, sastres, mercers i calderers. Envestiren contra el bo i millor de Felip IV, guàrdies espanyols i guàrdies valons, i no van vèncer però van convèncer.

Segons Riart i Hernández, la por que quedessin més tropes fresques com aquelles de la Coronela contribuï al fet que Berwick, gran soldat professional, preferís no arriscar-se a tenir massa baixes i acceptés tractar la capitulació sense sotmetre la ciutat a saqueig. D'alguna manera, doncs, la Coronela i Casanova salvaren Barcelona. No és l'única aportació de la milícia urbana barcelonina: va ser un precedent del poble en armes de la Revolució Francesa i -una hipòtesi molt suggerent- va poder influir, a través de Lafayette, en l'exèrcit de Georges Washington.

La ciència va néixer cristiana al segle XII

Pablo J. Ginés per a www.larazon.es

L'exposició gratuïta "A espatlles de gegants", a la Casa de Campo (Madrid), documenta la creativitat medieval favorable a la invenció tècnica i l'estudi del món.

Per què la ciència moderna es va desenvolupar a l'Occident cristià i no a la Xina, l'Índia, Grècia o l'Islam? Aquestes cultures van tenir els seus genis, el seu llenguatge matemàtic, les seves classes ocioses educades i els seus recursos estatals ... I, tanmateix, "res en absolut comparat a la ciència moderna", va escriure el físic atòmic Peter E. Hodgson en "L'origen cristià de la ciència". Guiomar Ruiz, doctora en física i titular de Matemàtica Aplicada a l'Escola d'Enginyeria Aeronàutica de la Politècnica de Madrid, és la comissària d'una completa exposició que mostra al Pavelló de Convencions de la Casa de Camp, en el marc gratuït de Encuentromadrid, els últims descobriments sobre la ciència medieval.

La mostra documenta les tesis de Hodgson, que afirmen que el mètode científic modern no va néixer al segle XVI amb Galileu, sinó en l'edat mitjana cristiana, amb un "boom" de creativitat tècnica i teòrica en el segle XII i XIII, que només la pesta negra va aconseguir frenar i després es rellançaria.

"Per fer ciència has de valorar l'aspecte humà, apreciar els que et van antecedir i acollir i desenvolupar el que s'ha rebut del passat. Això ho feien els medievals", explica Guiomar Ruiz. "A més, el Gènesi explica que el món és bo, així que val la pena conèixer-lo. No és un món absurd o caòtic: és intel·ligible, així que val la pena estudiar-lo. Déu a més va encarregar a Gènesi l'home dominar el món, pel que és accessible a la ment. No és l'únic món possible, com deia Aristòtil, sinó una cosa que Déu va crear amb llibertat, que no depèn d'un sil·logisme matemàtic, previsible, sinó que pot oferir sorpreses, així que cal experimentar: això anima a la ciència experimental. I el temps judeocristià és lineal, no és cíclic com a Orient: per tant, és possible progressar, millorar. Els medievals volien canviar el món", afirma la comissària de l'exposició.

Les universitats i escoles catedralícies del segle XII eren autèntics laboratoris d'idees, on tot es

debatia, al contrari que en aduladors talls orientals. En aquests segles es difon, per exemple, el molí de batan, que podia moure martells mecànics i plecs de forja, el que permetia fondre ferro amb qualitat industrial. "Els nois no haurien de sortir de Secundària sense conèixer al bisbe Nicolau d'Oresme, precursor de les funcions i el càlcul infinitesimal, o fra Roberto Grossatesta, amb les seves lleis òptiques, o la llei de màxima economia de la natura, que avui anomenem llei de mínima acció: a la universitat em van dir que era del segle XVII, però Grossatesta ja ho fa servir en els segles XII-XIII. Cal conèixer també les lleis de l'estàtica de Jordà Nemorario, o com Jean Buridan ja explicava que si el Sol estigués quiet i la Terra es mogués ens donaria la sensació que és el Sol el que es mou. Buridan li va plantar cara a Aristòtil, durant segles intocable, fins i tot respecte al moviment dels planetes".

Què dir llavors de la idea de l'edat mitjana com a era fosca, sotmesa per una religió contra la ciència? "Això es contraresta amb els fets", diu la comissària mostrant la seva exposició. I Stephen Hawking amb els seus universos múltiples? "On són aquests universos? Són ciència ficció, no són constatables, i els medievals volien experimentar les coses", respon la professora de matemàtica aplicada.

"El 1277, quan el bisbe Tempier de París condemna les tesis averroistes que limitaven el poder de Déu, en realitat va obrir el camí a la ciència moderna, alliberant-la de l'aristotelisme", assenyala.

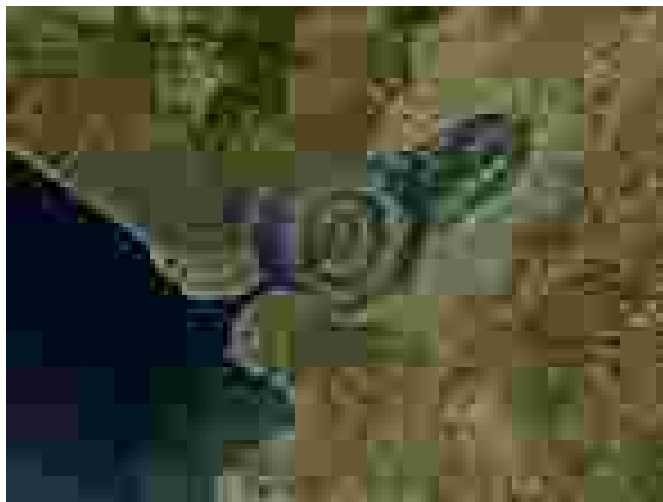
National Geographic situa l'atlàntida sota les maresmes de Doñana

Pedro Rodríguez per a www.abc.es

Un equip internacional d'investigadors argumenta que la ciutat perduda va estar al nord-oest de Càdis i va ser arrasada per un tsunami

Potser Plató en els seus Diàlegs no fes més que relatar una veritat històrica i no una llegenda de l'antiguitat en esmentar l'existència al costat dels Pilars d'Hèrcules d'una fabulosa ciutat que en qüestió d'"un dia i una nit... desaparegué entre les profunditats del mar". Un grup internacional d'investigadors, amb el suport de la National Geographic Society dels Estats Units, diu que ha trobat indicis del mite que ve fascinant des de fa

histomon

11.000 anys just sota les maresmes del Parc Nacional de Doñana. L'equip de geòlegs i arqueòlegs dirigit pel professor americà Richard Freund ha invertit dos anys de treballs amb l'ajuda de fotografies de satèl·lit, radars capaços de penetrar la terra, cartografia digital i tecnologia submarina. I d'acord a les seves conclusions, narrades per a la televisió en un documental especial emès aquesta setmana, amb el seu peculiar disseny circular va estar situada ni més ni menys que al nord-oest de Càdis.

El professor Freund també ha confirmat que el final d'aquesta ideal ciutat va ser a causa d'un cataclisme de la naturalesa: un terratrèmol i un brutal tsunami com el sofert recentment al Japó. D'acord amb les explicacions ofertes per l'acadèmic de la Universitat de Hartford, a Connecticut, "resulta bastant difícil entendre que un tsunami pot arrasar fins a més de 90 quilòmetres terra endins però d'això, més o menys, és del que estem parlant".

Passadissos sota el subsòl

Com suport a aquestes hipòtesis, els investigadors assenyalen l'existència de restes d'altres "ciutats monument" construïdes seguint el peculiar traçat circular de l'Atlàntida. Obres situades en altres parts d'Espanya i atribuïdes a supervivents de la destrucció de la mítica ciutat descrita a les rodalies de l'estret de Gibraltar. D'acord amb les explicacions del professor Freund, el lloc identificat a Doñana, que resulta accessible només durant un mes d'estiu, "és el millor candidat possible mai descobert amb la major quantitat d'evidències" en comparació a altres alternatives en altres parts del món.

L'equip patrocinat per la National Geographic ha anunciat la seva intenció de tornar per a realitzar excavacions tant a la zona del Parc de Doñana

com en les misterioses rèpliques detectades més cap al centre d'Espanya. Entre les evidències presentades hi figuren estatuets que es remunten a l'edat de bronze i una sèrie de mesures que indiquen l'existència en el subsòl, sota diversos metres d'aigua i fang a la desembocadura del Guadalquivir, d'estructures que podrien ser canals i zones d'ús comunal.

Soldats romans de fa 2.000 anys, les primeres víctimes de les armes químiques

www.abc.es

Encara que l'ús de substàncies tòxiques està documentat amb anterioritat, mai abans s'havien trobat vestigis dels morts

Fa gairebé 2.000 anys, 19 soldats romans s'apinyaven en un túnel estret excavat sota terra, disposats a defensar la ciutat romana de Dura-Europos, situada a l'actual Síria, del setge d'un exèrcit persa que intentava fer caure els seus forts murs. Els romans estaven preparats per a una lluita cos a cos, però en comptes d'altres soldats com ells els esperava un enemic que no podien travessar amb les seves espases. De sobte, un intens fum negre va envair la galeria i es va colar pels seus pulmons. Van morir en poc temps. A prop, un militar persa, potser qui va iniciar el fum tòxic, patia la mateixa agonia. Els científics creuen que els grecs ja gasejaven als seus adversaris, però aquests vint homes poden ser les primeres víctimes de les armes químiques de les que es conserven restes en la terrible història bèl·lica de la humanitat, segons una investigació publicada al American Journal of Archaeology .

L'any 250, l'Imperi Persa sassànida intentava prendre la ciutat de Dura-Europos, llavors una base militar romana fortificada amb murs de diversos metres de gruix. Els perses van fer un túnel per sota de les parets per fer-los caure i els defensors romans van cavar el seu propi túnel per intentar trobar-se cara a cara amb els seus enemics i interceptar-los. L'arqueòleg francès Robert du Mesnil du Buisson va excavar la zona en els anys 30 i va trobar 19 cossos apilats de soldats romans i el d'un persa. L'investigador va creure que havien mort en un combat cos a cos. També va trobar cristalls de sofre i betum, el que suggereix que els perses havien fet un foc.

No obstant això, un grup d'arqueòlegs no està d'acord amb aquesta explicació. Simon James,

histomon

historiador de la Universitat de Leicester (Anglaterra), explica a LiveScience que els túnels eren massa estrets com perquè els soldats poguessin lluitar en ells i la posició dels seus cossos no indica que fossin cremats vius. Devia haver una altra explicació.

Àcid en els pulmons

La guerra química ja es coneixia en el temps dels perses, fins i tot els grecs la van utilitzar contra els romans l'any 189 aC, així que no és estrany que s'emprés en Dura-Europos. Els perses van encendre deliberadament un gran foc al túnel al qual van llançar sofre i quitrà. Els romans es van asfixiar amb el gas, convertit en àcid sulfúric en els seus pulmons. James fins i tot creu que, després, els seus cossos van ser arrossegats pels perses i apilats en un munt. Ni tan sols van tenir temps per saquejar els cadàvers. Les monedes, armes i armadures van quedar intactes. Els investigadors creuen que aquest descobriment, a més de canviar el que sabem d'aquest capítol de la història, demostra les sofisticades capacitats bèl·liques dels perses.

La nova cara de la mòmia més antiga del món

Europa Press

El Museu de Prehistòria de València mostra, per primera vegada a Espanya, la cara actualitzada de la mòmia més antiga del món, en l'exposició "Ötzi. L'home del gel", organitzada pel Museu Arqueològic del Tírol del Sud (Bolzano, Itàlia). La mostra romandrà a València fins al pròxim 24 de juliol.

El director del Museu Arqueològic del Tírol del Sud, Othmar Parteli, ha presentat aquesta exposició, patrocinada per Caja Mediterráneo (CAM), amb el diputat de Cultura de la Diputació de València, Salvador Enguix, la directora del Museu de Prehistòria, Helena Bonet, i el director d'Obra Social de la CAM, Vicente Botella. Bonet ha qualificat Ötzi, que va viure fa més de 5.000 anys, de "heroi", ja que els estudis realitzats daten la seva edat en 45 anys. "És tota una heroïtat viure més de 45 anys a inicis de l'Edat dels Metalls, en un període i un paisatge hostil", ha indicat.

"Se sap la seva edat, el seu aspecte (mesurava no més de 1,60 metres d'alçada), lloc d'origen i el seu grup o poble cultural, les seves armes (arc i destal), la seva alimentació, lesions, manera de vestir-se i maneres de supervivència, fins i tot com va morir: assolit per una fletxa a traïció per l'esquena", ha explicat la directora del museu.

El nou rostre de Ötzi ha estat reconstruït pels germans Alfonso i Adrie Kennis, artistes holandesos especialitzats en història natural i paleontologia, que també han donat forma als homínids de la Serra d'Atapuerca. El Museu de Prehistòria de València és el primer museu d'Espanya que exhibeix el nou rostre, presentat aquest mateix mes en Bolzano amb motiu del 20 aniversari de la troballa fortuïta de la mòmia.

La mostra retrotrau al visitant a l'Edat de Coure i revela secrets de la vida humana en aquesta època a través d'una rèplica de la mòmia de Ötzi, conservada de manera natural en una glacera de la Vall de Otz durant més de 5.000 anys, fins al seu descobriment, el 1991, de manera casual, per un matrimoni d'excursionistes alemanys. Des de 1998 es conserva en una cambra frigorífica a -6 ° i amb una humitat del 98%, on pot ser consultat amb tot el seu equipament.

Amb aquesta iniciativa, concebuda com a mostra itinerant, el Museu Arqueològic del Tírol del Sud ofereix per primera vegada una aproximació al tema de l'home del gel. L'exposició presenta nombroses reproduccions d'objectes i indumentària que van ser trobats al costat de la mòmia, així com noves interpretacions derivades del descobriment d'una punta de fletxa en la seva espatlla esquerra.

L'objectiu d'aquesta exposició és aportar llum i conèixer millor la manera de vida d'Ötzi, evitant les fabulacions romàntiques que sovint es fan sobre temps passats.

La vida de l'home de gel

En un espai de 350 metres quadrats, aquesta exposició permet als visitants familiaritzar-se amb diversos aspectes de la vida de l'home del gel. El muntatge consisteix en un conjunt de mòduls interactius amb projeccions de vídeo, efectes sonors, hologrames, imatges lenticulars, mostres de material, fotografies, animacions 3D i punts interactius.

Els materials originals no són presents a la mostra a causa de la seva fragilitat, per la qual cosa han d'estar conservats en condicions especials al Museu

Arqueològic del Tirol del Sud. No obstant això, mitjançant una webcam, els visitants podran veure la imatge de Ötzi en temps real des del Museu de Bolzano. A més, aquesta exposició itinerant té en compte tots els coneixements científics més recents sobre el tema.

La distribució de la mostra permet dues modalitats de visita: els visitants que disposen de poc temps poden accedir a una informació bàsica donant un cop d'ull ràpid, mentre que aquells que vulguin veure l'exposició més detingudament podran fer una aproximació més detallada. També s'ha recreat a escala real l'escena del descobriment de la mòmia per part del senyor i la senyora Simon, de Nuremberg (Alemanya), el 19 de setembre de 1991 a la glacera del Passo di Tisa mitjançant un enorme cub de gel de plexiglàs que ajuda a visualitzar i entendre la situació en què es va realitzar el descobriment. Les esquerdes en la imaginària superfície del gel, feta amb zinc, revelen interessants detalls sobre els objectes que acompanyen al cos de Ötzi.

L'estat actual de les investigacions queda reflectit en els punts multimèdia amb la documentació més recent, incloent-hi la recreació facial de Ötzi presentada el març de 2011.

Finalment, per a suscitar la curiositat dels visitants, hi ha un holograma amb la possible reconstrucció de Ötzi i amb imatges lenticulars que comparen l'equip d'un alpinista actual amb el d'aquest home que va viure fa més de 5.000 anys.

La "Línia del temps", col·locada just a l'inici de l'exposició, permet situar cronològicament l'home del gel. El temps en què va viure Ötzi es pot contemplar en relació a altres períodes històrics ben coneguts com el de les piràmides d'Egipte, Stonehenge o el de la construcció del Coliseu romà.

Una troballa situa el bressol de la humanitat a Israel

Nuño Domínguez per a www.publico.es

Investigadors espanyols i israelians descobreixen vuit dents humanes que podrien traslladar l'origen de l'Homo sapiens a Orient Pròxim.

La cova de Qesem, a una mica més d'un quilòmetre del mur que avui divideix Israel i Palestina, va poder ser el bressol de la humanitat fa uns 300.000 anys, quan encara no existien països ni noms que els designessin. Aquesta és la possibilitat, encara per confirmar, que plantegen vuit dents humanes desenterrades d'aquest jaciment per investigadors israelians i analitzades per un equip d'experts espanyols.

L'edat de les restes, d'entre 300.000 i 400.000 anys, els convertiria en els fòssils d'Homo sapiens més vells que s'han trobat mai, i uns 100.000 anys anteriors als primers sapiens d'Àfrica. Sobre aquests fòssils es sustenta la tesi que encara dona suport a la gran majoria d'experts que la nostra espècie va sorgir al continent negre per a després conquerir el món.

"Quan es difongui l'estudi, el 90% de la gent voldrà treure'ns els budells", confessa a Públic Israel Hershkovitz, primer autor del polèmic estudi, publicat a l'*American Journal of Physical Anthropology*.

Una de les possibilitats que estudia l'equip és que els habitants de Qesem, a uns 12 quilòmetres de Tel Aviv, foren els primers humans amb formes modernes, molt semblants a les actuals. "Si els posesis vestit i corbata, hauria estat gairebé impossible distingir-los un executiu d'avui", assegura Hershkovitz, qui sap que la seva proposta sona per a molts com una provocació a una baralla científica.

El 2008, Hershkovitz va viatjar fins a Espanya amb les vuit dents, que havia desenterrat al costat d'altres arqueòlegs de la Universitat de Tel Aviv el 2002. Els hi va oferir a Juan Luis Arsuaga, codirector d'Atapuerca perquè estudiés les seves formes i esbrinés qui van ser els seus amos. El seu equip els va comparar amb més de 50 restes de neandertals, sapiens antics i recents i altres

histomon

homínids, inclosos els que van viure a la serra d'Atapuerca. També les van enviar a la Universitat de Burgos per realitzar un escàner similar al que es fa en els hospitals per diagnosticar un càncer.

No hi ha un veredict final, sinó tres possibilitats. O es tracta d'una espècie nova, o d'una variant del neandertal mai vista i gairebé idèntica al sapiens, o es tracta dels sapiens més antics als quals s'ha enfrontat mai la comunitat científica. "Està bé que es proposi que els sapiens es van originar fora d'Àfrica, però és una mica atrevit fer-ho sol amb vuit dents", adverteix l'investigador Eudald Carbonell, que no ha participat en l'estudi però porta dècades treballant amb Arsuaga com a codirector d'Atapuerca.

Si les dents de Qesem són genuïnes, els sapiens complirien 100.000 anys més de cop. Les restes més antigues d'aquesta espècie encara estan en disputa entre dos jaciments d'Etiòpia, un d'uns 160.000 anys i un altre d'uns 200.000. Des d'aquests racons de l'est d'Àfrica seria on va sorgir l'espècie per després expandir-se i reemplaçar a la resta d'humans, inclosos els neandertals.

Hershkovitz prefereix just el contrari. El bressol de la humanitat tal com la coneixem avui seria Pròxim Orient fa uns 300.000 anys. Des d'aquí, alguns ancestres van poder arribar a l'Àfrica per després fer mitja volta, en un moviment de pèndol del que s'ignora gairebé tot. "Les expansions no succeeixen en una única direcció com proposa la teoria de fora d'Àfrica", explica Hershkovitz. "Jo el veig més com una autopista de dos carrils, un d'entrada i un altre de sortida", afegeix.

Atapuerca a Israel

Per aquella època, l'àrid i emmurallat Israel d'avui era molt semblant a la sabana d'Àfrica. Segons la fauna desenterrada de Qesem, hi havia abundants cavalls, cérvols i fins i tot tortugues. "Era un paisatge de petits turons molt semblant al d'Atapuerca, on vivien animals molt similars", assenyala Hershkovitz. Els humans, però, eren molt diferents. Les dents trobades pertanyen a, com a mínim, cinc individus. Tenien pinzellades de neandertal, però eren molt més similars a altres Homo sapiens que van viure a Israel uns 200.000 anys després, segons el treball. Es tracta dels fòssils dels jaciments de Skhul i Qafzeh, considerats els primers sapiens que van sortir d'Àfrica. La nova possibilitat és que arribessin des de Qesem, a només 150 quilòmetres i dins de l'avui emmurallat Israel.

"No crec que a ningú li sorprengui molt aquesta tesi", opina Enrique Baquedano, director del Museu

Arqueològic Regional de la Comunitat de Madrid, que excava a Olduvai (Tanzània), on va viure fa uns 1,9 milions d'anys el primer membre del gènere Homo. "El registre fòssil és tan fragmentari que qualsevol element nou ho canvia tot", afegeix. No obstant això recomana cautela, ja que les tècniques de datació dels fòssils de més de 70.000 anys són "complicades". "M'ha passat obtenir una edat de 300.000 anys amb una peça de 70.000", adverteix.

Altres demanen més proves. "Aquestes dents també resultarien molt semblants als dels homínids de Sima de los Huesos [Atapuerca] o els neandertals", opina Carbonell, que creu que només un crani sortit de Qesem podria confirmar la troballa. És el que busca ara l'equip de Hershkovitz. A falta d'això, volen comprovar si les dents conserven ADN que podria confirmar quin dels seus tres hipòtesis és la correcta. Homo sapiens: d'Àfrica a Orient, o a l'inrevés

1 Qesem. Les dents de Qesem s'han trobat en un nivell profund de la cova, els estrats daten de fa entre 400.000 i 200.000 anys. Els experts calculen que tenen uns 300.000 anys. Una de les possibilitats és que siguin els Homo sapiens més antics que s'han trobat mai, encara que les seves no són suficients per confirmar-ho.

2. Omo. Fins ara, els sapiens més antics, encara discutits, són dos individus desenterrats prop del riu Omo al sud-oest d'Etiòpia. Descoberts entre 1967 i 1974, tindrien uns 200.000 anys d'antiguitat.

3. Etiòpia. A falta de consens sobre Omo, la presència de l'Homo sapiens a l'Àfrica és més acceptada a partir de fa 160.000 anys. Per exemple, s'han trobat restes d'aquesta espècie i període en Herto Bouri (Etiòpia).

4. Israel. Fins a l'aparició de les dents de Qesem, els sapiens més antics d'Israel eren els de Skhul i Qafzeh, dues coves prop de Natzaret. Aquí s'han trobat cranis que barregen aspectes d'humans moderns i arcaics d'uns 100.000 anys. Fins ara, eren els sapiens més antics fora d'Àfrica. Segons el nou estudi, les dents dels humans de Qesem són molt semblants als dels sapiens arcaics de Skhul i Qafzeh. Si es confirma la connexió, faria possible que les primeres poblacions de sapiens sorgides fa 300.000 anys donessin lloc després als sapiens de les altres dues coves, de manera que no seria necessari l'origen africà.

associa't

El Centre d'Estudis Colombins necessita nous associats. Si ja ets associat fes fotocòpies d'aquesta pàgina i reparteix-la entre els teus amics, coneguts i saludats. Si no ets associat del Centre, i vols col.laborar amb les investigacions històriques de Cristòfor Colom, Amèrica i Catalunya omple les dades i lliura'ns el full.

Nom

Adreça

Codi postal i població

telèfon

mòbil

fax

e-mail

tipus d'associat col.laborador honorífic

núm. compte

Notes:

- 1 La quota anual per socis col.laboradors és de 60 euros.
La quota anual per socis honorífics és de 120 euros.
- 2 Les quotes es cobren en dos semestres, a l'abril i a l'octubre.
- 3 Els socis col.laboradors reben el butlletí per e-mail en format PDF.
Els socis honorífics reben el butlletí imprès a casa seva.
Els no socis poden accedir al butlletí al web del Centre, a l'any de la seva publicació.
- 4 Si ho desitgeu podeu deixar en blanc el camp del número de compte.
Posteriorment contactarem telefònicament per completar les dades.
- 5 Les vostres dades no seran facilitades a cap organització.

Colombins

Centre d'Estudis Colombins, delegació funcional d'Òmnium Cultural
Carrer Diputació, 276 tel 93 319 80 50 08002 Barcelona

ÒMNIUM

LLENGUA CULTURA PAÍS